

Przegląd

nr 8
PL

lato 2011

Obszarów Wiejskich UE

Magazyn Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Jakość produktów rolnych
Czynnik sukcesu
obszarów wiejskich w UE

Komisja Europejska
Rolnictwo i Rozwój Obszarów Wiejskich

Redaktor naczelny: Rob Peters, kierownik działu Sieć Europejska i Monitorowanie Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich w Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej.

Komitet wydawniczy: służby DG AGRI, przewodniczący Antonis Constantinou (dyrektor Programów Rozwoju Obszarów Wiejskich II).

Autorzy i podmioty zaangażowane w powstanie publikacji: Angelo Strano, Tim Hudson, Mark Redman, Jacqui Meskill, Christopher Stopes, Cecile Schalenbourg, Sandro Angiolini, Edina Ockso, Rasa Baliuleviciene, Ewa Bloch, Eamon O'Hara, Marili Parissaki, Anja Hayes, Stephen Gardner, Justin Toland.

Prawa autorskie do zdjęć: Unia Europejska, 1995–2011, Tim Hudson, Why I Love Organic 2011, Karl Egger, Elia Bozzolan, Hilary Waller, Félix Romero/WWF España, Éltető Balatonfelvidékért Egyesület, Daniele Piccinin, Rasa Baliuleviciene, Riccardo Passero, Florentino Arzuaga, Iparragirre, Ewa Bloch, Simon Olling Rebsdorf, Ekotrend Myjava company.

Zapraszamy do zaprenumerowania publikacji Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ESROW) pod następującym adresem:

<http://enrd.ec.europa.eu>

Można także zamówić jeden bezpłatny wydrukowany egzemplarz na stronie księgarni UE:

<http://bookshop.europa.eu>

Treść publikacji „Przegląd Obszarów Wiejskich UE” nie zawsze odzwierciedla poglądy instytucji Unii Europejskiej.

„Przegląd Obszarów Wiejskich UE” publikowany jest w sześciu językach urzędowych (angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim, włoskim i polskim).

Rękopis złożono w maju 2011 r. Oryginalną wersję publikacji stanowi wersja w języku angielskim.

© Unia Europejska, 2011

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Dodatkowe informacje dotyczące Unii Europejskiej znaleźć można pod adresem:

<http://europa.eu>

Printed in Belgium

Wydrukowano na papierze z recyklingu, wyróżnionym odznaką ekologiczną UE dla papieru graficznego (<http://ec.europa.eu/ecolabel>)

Tekst niniejszej publikacji służy do celów informacyjnych i nie jest prawnie wiążący.

Słowo wstępne

- SŁOWO WSTĘPNE..... 4

Obszary wiejskie w centrum uwagi

- JAKOŚĆ PRODUKTÓW ROLNYCH – CZYNNIK SUKCESU SEKTORA ROLNO-SPOŻYWCZEGO 6

Rozwój obszarów wiejskich

- WSPIERANIE JAKOŚCI W SEKTORZE MIĘSNYM I MLECZARSKIM – PRZYKŁADY PROW DLA REGIONU ARDENÓW 14
- ZAPEWNIANIE JAKOŚCI DZIĘKI ROLNICTWU EKOLOGICZNEMU – WYBRANE DOŚWIADCZENIA Z WŁOCH 18
- WSPIERANIE JAKOŚCI W SEKTORZE WINA 21
- PROMOWANIE JAKOŚCI PRODUKTÓW POWIĄZANEJ ZE ŚRODOWISKIEM W PAŃSTWACH BAŁTYCKICH..... 26

Wiedza na temat obszarów wiejskich

- STRATEGIA MA ZASADNICZE ZNACZENIE W KOORDYNOWANIU WSPARCIA PROW NA RZECZ ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO 30

Mieszkańcy wsi

- PRZYGOTOWANIE GRUNTU POD UPRAWY EKOLOGICZNE NA SŁOWACJI 34
- HISTORIA PRODUKCJI WINA GATUNKOWEGO W HISZPANII 38

Badania naukowe nad obszarami wiejskimi

- „CORE ORGANIC” – WSPIERANIE BADAŃ PONADNARODOWYCH NAD ŻYWNOŚCIĄ EKOLOGICZNĄ I ROLNICTWEM EKOLOGICZNYM..... 42
- CERTCOST – POSZUKIWANIE SPOSOBÓW POPRAWY EUROPEJSKIEGO SYSTEMU CERTYFIKACJI EKOLOGICZNEJ 45

Perspektywy rozwoju obszarów wiejskich

- OPINIE NA TEMAT JAKOŚCI PRODUKTÓW ROLNYCH..... 48

Rysunki

- RYSUNEK 1 – ROLNICTWO EKOLOGICZNE W UE (% POWIERZCHNI UŻYTKÓW ROLNYCH) 9
- RYSUNEK 2 – WZROST POWIERZCHNI UŻYTKOWANEJ W SPOSÓB EKOLOGICZNY W UE (% POWIERZCHNI UŻYTKÓW ROLNYCH)..... 10
- RYSUNEK 3 – LOGO EKOLOGICZNE UE – OBOWIĄZKOWE INFORMACJE..... 11

Słowo wstępne

Europejscy rolnicy i producenci żywności są znani z tego, że produkują szeroką gamę produktów wysokiej jakości. Oprócz wymogów prawnych istnieją dodatkowe aspekty związane z jakością produktu, również cenione przez konsumentów, np. stosowanie tradycyjnych metod produkcji rolnej.

Polityka jakości produktów rolnych stanowi część wspólnej polityki rolnej (WPR). W opublikowanym niedawno komunikacie Komisji w sprawie WPR po 2013 r. wskazano na wiele ważnych wyzwań, w tym utrzymanie różnorodności działalności rolniczej na obszarach wiejskich oraz podniesienie konkurencyjności. Polityka jakości produktów rolnych ma pomóc sprostać tym wyzwaniom. Ponadto jakość produktów rolnych przyczynia się do zwiększenia udziału UE w światowym handlu produktami żywnościowymi.

Rynek produktów rolnych wysokiej jakości stale rośnie. Przykładowo w 2009 r. unijna wartość rynkowa produktów ekologicznych wyniosła 18 mld euro, a produktów o chronionej nazwie pochodzenia i gwarantowanych tradycyjnych specjalności – 22 mld euro. W wypadku obywateli UE oprócz popytu na produkty lokalne występuje stale rosnący popyt na

szeroką gamę produktów bardzo dobrej jakości, spełniających wysokie standardy bezpieczeństwa, normy środowiskowe i normy w zakresie dobrostanu zwierząt.

We wnioskach zawartych w nowym pakiecie środków dotyczących jakości, przedstawionym przez Dyрекcję Generalną Komisji Europejskiej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (DG AGRI), wyszczególniono główne korzyści handlowe, jakie można osiągnąć dzięki zwiększeniu znaczenia aspektów jakościowych w systemach produkcji rolnej. Promowanie bardziej konkurencyjnej gospodarki stanowi ważny priorytet Unii Europejskiej, a polityka jakości jest jednym z filarów konkurencyjności sektora rolnictwa UE.

W obecnym, ósmym wydaniu „Przeglądu Obszarów Wiejskich UE” przedstawiono bardziej szczegółowo, w jaki sposób polityka UE w zakresie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich przyczynia się do promocji produktów rolnych wysokiej jakości. Zbadano zmiany zachodzące w tym zakresie, przeanalizowano wkład, jaki można by wnieść w ramach różnych programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW), oraz rozważono jego wpływ na rolnictwo i szersze obszary polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Po omówieniu pojęcia „produktów rolnych wysokiej jakości” w dalszej części przeglądu skoncentrowano się na czterech makroobszarach wskazujących powiązania między polityką rozwoju obszarów wiejskich i jakością produktów rolnych:

- produkty mleczne i mięso we Francji, w Luksemburgu i Belgii,
- owoce i warzywa we Włoszech,
- wino w Europie,
- związek między rolnictwem i środowiskiem w państwach bałtyckich.

Niniejsze wydanie zawiera również zbiór analiz przykładów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich w różnych państwach członkowskich. Te wyróżniające się przykłady skutecznej realizacji projektów i doświadczeń praktycznych pokazują korzystną rolę, jaką środki przewidziane w PROW odgrywają w promowaniu jakości produktów rolnych w terenie. Zbiór środków PROW przyczyniających się do wytwarzania produktów wysokiej jakości jest szeroki – obejmuje m.in. środki, które odnoszą się do kwestii jakości przez stosowanie bezpośredniego i pośredniego podejścia.

Obszary wiejskie w centrum uwagi

Jakość produktów rolnych – czynnik sukcesu sektora rolno-spożywczego UE

Produkty wysokiej jakości i produkty ekologiczne stanowią podstawowy element wspólnej polityki rolnej i ważny cel polityki rozwoju obszarów wiejskich. Należy zauważyć, że podniesienie jakości produktów żywnościowych w całej Europie zależy częściowo od polityki rozwoju obszarów wiejskich UE. Z kolei wsparcie i możliwości w zakresie jej skutecznego wdrażania zależą od działań podejmowanych w poszczególnych państwach członkowskich. Zasadnicze znaczenie ma jednak sposób definiowania jakości.

Rolnictwo pozostaje istotną siłą napędową gospodarki wiejskiej w przeważającej części Europy. Żywotność i potencjał wielu obszarów wiejskich jest ściśle związany z występowaniem konkurencyjnego i dynamicznego sektora rolno-spożywczego, przyciągającego na równi młodych rolników, konsumentów i obywateli.

Konsumenci na całym świecie wiedzą, że sektor rolno-spożywczy UE jest znany z wysokiej jakości zapewnianej dzięki ciężkiej pracy, inwestycjom, innowacjom i dążeniu do perfekcji. Żywność i napoje produkowane w UE świadczą o jakości

i bogatej różnorodności produktów, odzwierciedlając różne tradycje i regiony z całej Europy. Istotna jest również żywność o dodatkowych zaletach (w tym żywność związana ze sprawiedliwym i etycznym handlem) lub produkty tradycyjne i charakterystyczne dla danego regionu.

Bezpieczeństwo żywności i dobre warunki pracy stanowią podstawę europejskiego sektora rolno-spożywczego, a normy handlowe gwarantują osiągnięcie podstawowego poziomu jakości. Uzupełnieniem powyższych elementów są liczne systemy określania jakości

produktów na rynku oparte na przepisach lub dobrowolnych wytycznych. Trafnym przykładem są systemy promujące autentyczność i pochodzenie żywności (chroniona nazwa pochodzenia – CHNP, chronione oznaczenie geograficzne – CHOG oraz gwarantowana tradycyjna specjalność – GTS itd.), oznakowanie ekologiczne oraz inne systemy znakowania produktów przyjaznych dla środowiska i dobrostanu zwierząt (zob. tab. 1 zawierająca zestawienie określonych w przepisach lub dobrowolnych europejskich instrumentów wprowadzania do obrotu produktów wysokiej jakości, stosowanych w całej Europie).

© UNIA EUROPEJSKA, 1995–2011

Tabela 1 – Przykłady systemów, oznaczeń i narzędzi służących do wprowadzania do obrotu żywności wysokiej jakości

Normy prawne

Chroniona nazwa pochodzenia (CHNP)

Produkty rolne i środki spożywcze produkowane, przetwarzane i przygotowywane na określonym obszarze geograficznym z zastosowaniem uznanego *know-how*.

Chronione oznaczenie geograficzne (CHOG)

Produkty rolne i środki spożywcze ściśle związane z danym obszarem geograficznym. Co najmniej jeden z etapów produkcji, przetwarzania lub przygotowania musi być realizowany na tym obszarze.

Gwarantowana tradycyjna specjalność (GTS)

Podkreśla tradycyjny charakter związany ze składem produktu lub środkami produkcji.

Produkty ekologiczne

W rozporządzeniu Rady (WE) nr 834/2007 określono ogólnoeuropejskie zharmonizowane normy prawne w zakresie produkcji i przetwarzania dotyczące żywności, pasz, nasion i nieprzetworzonych produktów rolnych. Rozporządzenie to stanowi podstawę norm prywatnych, które mogą wychodzić poza jego zakres. Udział w tym systemie jest dobrowolny. W rozporządzeniu zapewnia się ochronę terminu „ekologiczny” i określa zasady stosowania unijnego logo ekologicznego. Zdefiniowane i certyfikowane metody produkcji rolno-spożywczej są oparte na zasadach i praktykach określonych szczegółowo w przepisach w zakresie produkcji i przetwarzania, opracowanych w celu ograniczenia do minimum oddziaływania na środowisko oraz zapewnienia autentycznej żywności, która dobrze smakuje oraz jest zgodna z cyklami naturalnymi i dobrostaniem zwierząt.

Zapewnienie zgodności gospodarstwa

Podstawowe normy produkcji zgodne z prawem UE, stanowiące warunek prowadzenia wymiany handlowej na większości rynków rolno-spożywczych.

Praktyki produkcji jaj

Określone praktyki produkcyjne dotyczące kur niosek służące zapewnieniu zgodności systemu stosowanego w zakresie od chowu klatkowego do chowu wybiegowego i metod produkcji ekologicznej.

Dobrowolne normy i wytyczne

Przyjazne dla dobrostanu zwierząt

Systemy produkcji mające zastosowanie do zwierząt gospodarskich, zakładające zapewnienie zwierzętom bardziej dogodnych warunków przy lepszych wynikach w zakresie zdrowia i dobrostanu.

Praktyki w zakresie integrowanej produkcji

Praktyki produkcyjne, w ramach których zasadniczo ogranicza się poziom nakładów, takich jak zużycie pestycydów i innych rolniczych środków chemicznych.

Produkty *slow food*

Żywność produkowana, przetwarzana i udostępniana z zastosowaniem tradycyjnych i rzemieślniczych metod. System ustanowiony i promowany jako alternatywa rosnącej liczby produktów *fast food* i powiązanej z nimi wpływu na dietę, zdrowie i kulturę.

Sklep przy gospodarstwie rolnym

Sprzedaż detaliczna prowadzona bezpośrednio przy gospodarstwie, obejmująca zwykle produkty własne rolnika. Sprzedaż może obejmować również inne produkty wytwarzane w gospodarstwie, na którego terenie często prowadzi się także przetwórstwo żywności (dotyczy to np. produktów mięsnych i sera). Zasady i wytyczne mają zastosowanie do sklepów przy gospodarstwach rolnych w wielu państwach członkowskich.

Targ rolniczy

Sprzedaż detaliczna prowadzona bezpośrednio przez producenta na lokalnych targach. Zasady są często stosowane w celu kontrolowania pochodzenia żywności sprzedawanej na targach.

Sprawiedliwy handel

Lepsze warunki dla rolników i warunki handlowe, zwykle mające zastosowanie tylko do produktów pochodzących z krajów rozwijających się, chociaż coraz częściej postrzegane jako istotne również w Europie.

Powyższe systemy jakości mogą pomóc rolnikom oraz społecznościom wiejskim, wspierając ożywienie gospodarek wiejskich poprzez przyczynianie się do zwiększenia przejrzystości stosunków między producentami i konsumentami na rynku. Umożliwiają one w ten sposób rozwój na obszarach wiejskich dzięki ustanowieniu bardziej zintegrowanych łańcuchów dostaw, opartych na trwałych stosunkach współpracy.

Duże znaczenie ma rynek produktów rolnych wysokiej jakości. W 2009 r. wartość

sprzedaży detalicznej produktów ekologicznych w UE wyniosła 18 mld euro, w 2007 r. wartość sprzedaży hurtowej produktów o „chronionej nazwie pochodzenia” i „gwarantowanych tradycyjnych specjalności” wyniosła 14 mld euro, podczas gdy wartość sprzedaży detalicznej żywności z oznaczeniem „sprawiedliwy handel” wyniosła w 2009 r. prawie 3 mld euro¹. Jeśli uwzględnimy wartość produktów pochodzenia zwierzęcego przyjaznych dla dobrostanu zwierząt i wartość sprzedaży za pośrednictwem targów

rolniczych, sklepów przy gospodarstwach rolnych i innych bezpośrednich kanałów na rynek, wyraźnie widać, że całkowita wartość żywności sprzedawanej ze szczególnymi cechami dotyczącymi jakości jest bardzo duża i stale rośnie.

Począwszy od 1992 r., chronione produkty rolne i środki spożywcze są rejestrowane w ramach systemów jakości żywności: CHNP, CHOG i gwarantowanej tradycyjnej specjalności (zob. definicje w tab.1). Do 2010 r. zarejestrowano ogółem

¹ Źródło: produkty ekologiczne – dane UE; produkty CHNP itp. – dane UE z broszury dotyczącej jakości i z notatki informacyjnej dotyczącej zarejestrowania tysiącej nazwy produktu; sprawiedliwy handel: dane z raportu FLO.

1000 produktów, z czego 47% jako CHOG i 50% jako CHNP. Tylko 30 produktów uzyskało oznaczenie gwarantowanej tradycyjnej specjalności. Praktycznie wszystkie państwa członkowskie mają zarejestrowane nazwy, przy czym ich największą liczbę – ponad 200 – zarejestrowały Włochy.

Cztery największe kategorie produktów zarejestrowanych jako CHNP i CHOG obejmują owoce, warzywa, zboża; mięso, produkty mięsne; sery; oleje, tłuszcze. W latach 2005–2008 sprzedaż produktów CHNP i CHOP wzrosła o 6%, a zainteresowanie konsumentów tymi produktami utrzymuje się na wysokim poziomie. Wynika z tego, że unijne systemy oznakowania jakości wyraźnie

spełniają określone kluczowe potrzeby konsumentów.

Właściwości produktów ekologicznych

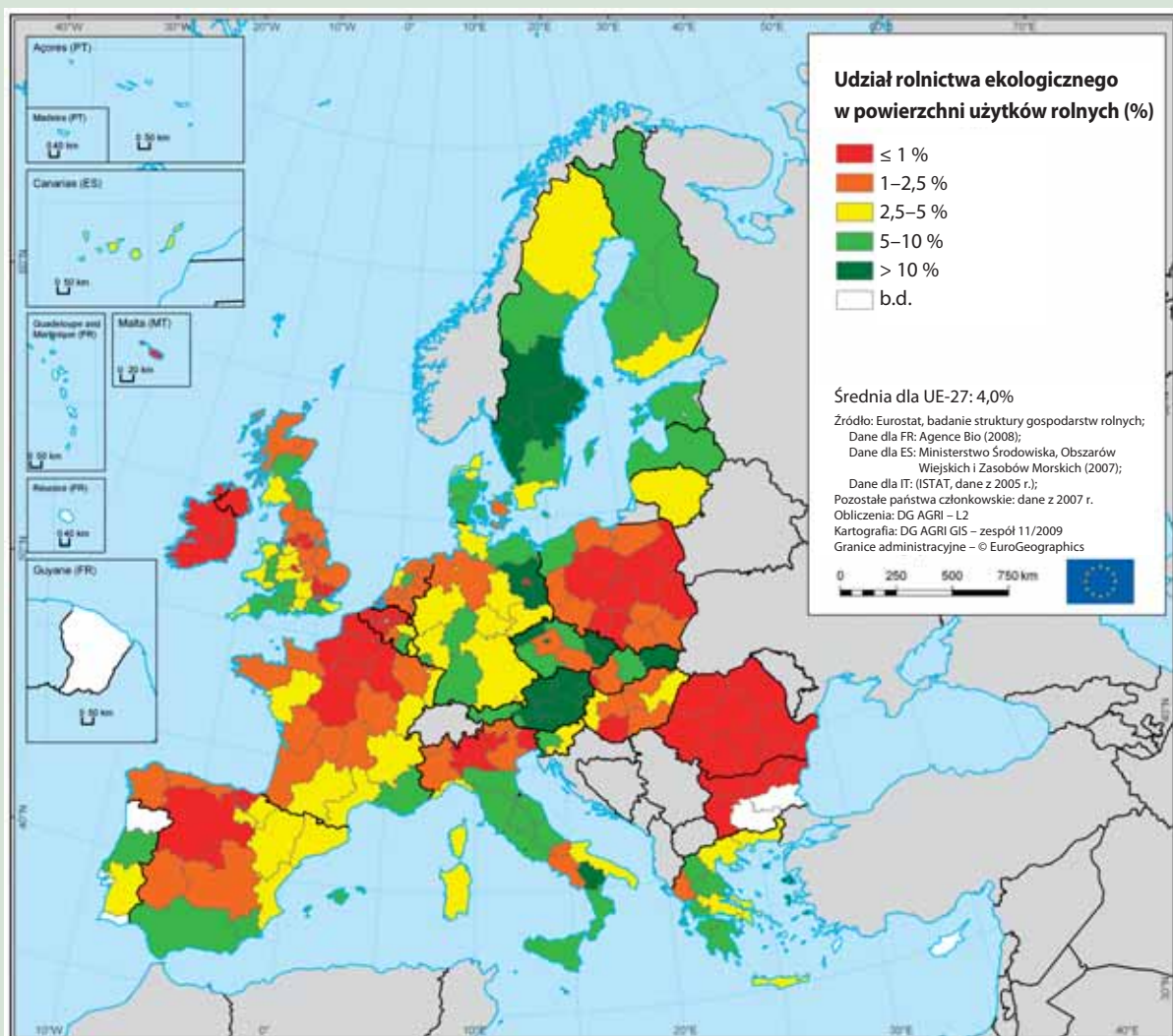
Udział europejskiego rynku żywności ekologicznej w światowej sprzedaży produktów ekologicznych wynosi prawie 50%² (w latach 2007–2008 udział ten wzrósł o 12%). Największe rynki to Niemcy, Francja, Wielka Brytania i Włochy. Największy udział w wydatkach konsumentów mają jednak Dania, Austria i Szwajcaria. Choć światowy kryzys gospodarczy spowodował pogorszenie sytuacji na rynkach w niektórych krajach, na większości z nich odnotowuje

się wzrost nawet w okresie pogorszenia koniunktury gospodarczej.

W Europie ogółem w sposób ekologiczny gospodaruje się na 4,3% użytków rolnych, chociaż proporcje są znacznie zróżnicowane w poszczególnych państwach członkowskich (zob. rys. 1) – w Czechach, Estonii, na Łotwie, w Austrii i Szwecji takim systemem gospodarowania objęte jest 10% użytków rolnych. Dość duże różnice między państwami występują również w odniesieniu do skali produkcji ekologicznej; np. w południowo-zachodniej części Anglii i Walii na produkcję ekologiczną przeznaczona jest o wiele większa obszar niż w innych częściach Wielkiej Brytanii.

2 IFOAM, World of Organic Agriculture 2011.

Rysunek 1 – Rolnictwo ekologiczne w UE (% powierzchni użytków rolnych)

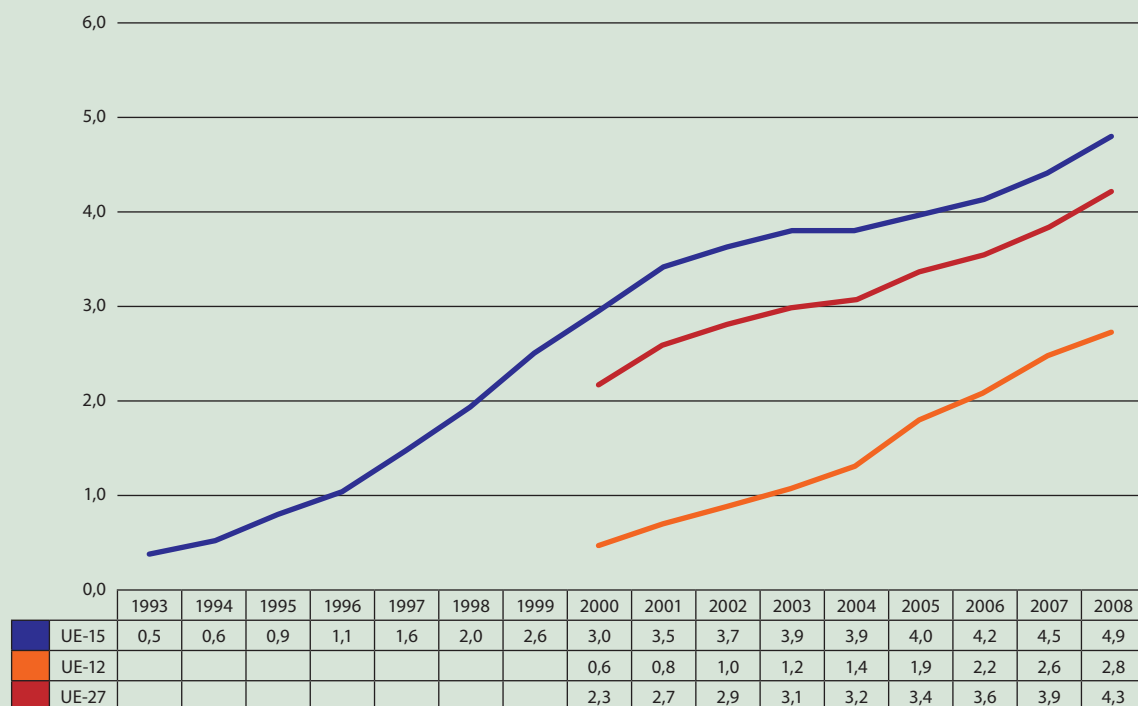
Źródło: Dyrekcja Generalna Komisji Europejskiej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, „An analysis of the EU organic sector”, czerwiec 2010.

Mimo powyższych różnic z analizy wynika, że sektor ekologiczny w UE stale się rozwija (zob. rys. 2). Jest to szczególnie widoczne w przypadku 12 nowych państw członkowskich, z których kilka

odnotowuje dość szybki wzrost od czasu przystąpienia do UE. W pozostałych państwach członkowskich występują różne tendencje – niektórzy spośród tzw. pionierów sektora (np. Dania, Finlandia,

Szwecja i Włochy) wykazują brak wzrostu lub jedynie niewielki wzrost, podczas gdy wzrost w innych państwach jest bardziej spektakularny.

Rysunek 2 – Wzrost powierzchni użytkowanej w sposób ekologiczny w UE (% powierzchni użytków rolnych)

Źródło: Dane Eurostatu i szacunki sporządzone w ramach projektu EU-CEE-OPF (szacunki dotyczące powierzchni użytkowanej w sposób ekologiczny dla BE, EE, EL, CY, LU, MT, PT na 2008 r.); AT: dane przedstawione przez austriackie Ministerstwo Rolnictwa, Leśnictwa, Środowiska i Gospodarki Wodnej.

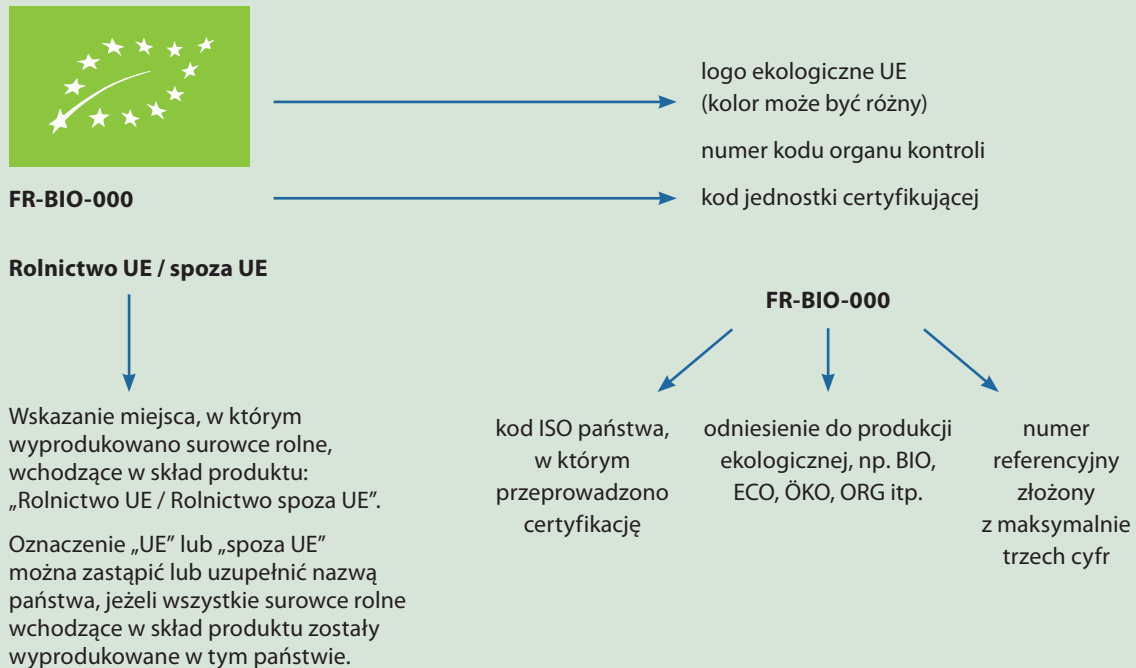
Niedawny, szeroko znany przykład działania w zakresie zapewnienia jakości stanowi opracowanie nowego logo UE do umieszczania na produktach ekologicznych. Wprowadzone w 2010 r. logo z zielonym listkiem stanowi rozpoznawalny znak zapewniający, że w danym gospodarstwie rolnym w trakcie produkcji i na kolejnych etapach przetwarzania żywności w ramach łańcucha dostaw zastosowane zostały certyfikowane zasady i praktyki rolnictwa ekologicznego.

Od 1 lipca 2010 r. (przy dwóch latach okresu przejściowego) stosowanie unijnego logo ekologicznego jest obowiązkowe dla wszystkich paczkowanych certyfikowanych produktów ekologicznych produkowanych w Europie. W przypadku innych produktów ekologicznych (niepaczkowanych lub importowanych) stosowanie logo jest dobrowolne. Mimo że jest obowiązkowe, logo ekologiczne UE nie powoduje wykluczenia innych norm, w związku z czym na etykietach produktów można umieszczać inne logo ekologiczne (np. logo krajowe, takie jak „AB” we Francji, „Bio-Siegel” w Niemczech i certyfikat „Soil Association” w Wielkiej Brytanii).

Wszystkie informacje na temat unijnego logo ekologicznego, w tym zasady jego stosowania, wykaz jednostek

certyfikujących, przepisy UE itp. znajdują się na stronie internetowej Komisji Europejskiej poświęconej rolnictwu ekologicznemu: www.organic-farming.europa.eu. Strona zawiera wiele interesujących i użytecznych informacji, w tym przybory promujące rolnictwo ekologiczne UE i szczegółowe wskazówki na temat sposobu stosowania logo. Obowiązkowe informacje, które muszą towarzyszyć logo, zostały przedstawione na rys. 3.

Rysunek 3 – Logo ekologiczne UE – obowiązkowe informacje

Nowy unijny pakiet środków dotyczących jakości na 2010 r.

Niektóre oznakowania stosowane do przekazania informacji dotyczących jakości naszych produktów mają uznany status prawny, podczas gdy inne oparte są na dobrowolnych wytycznych lub nieformalnych deklaracjach producenta skierowanych do konsumentów (zob. tab. 1). We wnioskach omawianych w odniesieniu do WPR po 2013 r.³ określono wiele kluczowych wyzwań, w tym utrzymanie różnorodności działalności rolniczej na obszarach wiejskich oraz podniesienie konkurencyjności. Jakość jest uznawana za narzędzie niezbędne do osiągnięcia powyższych celów.

Rolnicy i producenci potrzebują odpowiednich narzędzi do przekazywania informacji na temat aspektów jakościowych ich produktów i procesów. Trwa modernizacja unijnej polityki jakości produktów rolnych, aby producenci UE mogli skuteczniej konkurować na tym polu. Nowy pakiet środków dotyczących jakości⁴, wprowadzony w grudniu 2010 r., stanowi punkt wyjścia wspomnianej inicjatywy dotyczącej konkurencyjności gospodarstw rolnych; oczekuje się, że

będzie on miał znaczący długoterminowy wpływ na politykę rozwoju obszarów wiejskich UE.

Nowy europejski pakiet środków dotyczących jakości obejmuje nowe „rozporządzenie w sprawie systemów zapewniania jakości produktów rolnych”, które pomoże zwiększyć spójność i jasność istniejących systemów UE. Pakiet środków dotyczących jakości stanowi również wsparcie systemów przewodnich CHNP i CHOG oraz przewiduje dokonanie przeglądu systemu gwarantowanych tradycyjnych specjalności. Inne zasadnicze elementy pakietu obejmują stworzenie nowych ram opracowania definicji jakościowych stosowanych fakultatywnie, takich jak metody żywienia lub systemy produkcji. Trwają również prace nad ustanowieniem nowej podstawowej normy handlowej dla wszystkich produktów rolnych, łącznie z określonymi uprawnieniami do przyjmowania zasady wskazywania miejsca produkcji rolnej i innych zasad sektorowych w zakresie wprowadzania produktów do obrotu. Co więcej, wprowadzane są nowe wytyczne dotyczące najlepszych praktyk w zakresie systemów dobrowolnej certyfikacji i oznako-

wania produktów, w przypadku których wykorzystuje się składniki CHNP-CHOG.

Pakiet środków dotyczących jakości stanowi zatem pierwszy krok w kierunku modernizacji unijnej polityki jakości produktów rolnych. Wymienia się w nim w szczególności żywność ekologiczną i uznaje się, że pełni on rolę komplementarną do trwających działań w zakresie rozwoju sektora ekologicznego UE. Pakiet jest wynikiem trzyletnich, szeroko zakrojonych konsultacji z udziałem zainteresowanych stron. Jest przy tym pierwszym krokiem w kierunku bardziej spójnej polityki jakości produktów rolnych.

Oczekuje się, że wnioski ustawodawcze, które należy opracować do 2012 r., dzięki pakietowi środków dotyczących jakości umożliwią rolnikom lepsze informowanie konsumentów o właściwościach ich produktów, pomagając im w ten sposób w uzyskiwaniu słusznych cen. Umożliwi to również klientom ze wszystkich etapów łańcucha dostaw (przedstawicielom przemysłu rolno-spożywczego, detalistom i konsumentom) określanie właściwości i jakości produktów oraz dokonywanie bardziej przemyślanych wyborów.

³ Komunikat Komisji „WPR do 2020 r.”: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/communication/index_en.htm

⁴ http://ec.europa.eu/agriculture/quality/policy/quality-package-2010/index_en.htm

Siła europejskiej produkcji rolnej leży w różnorodności, w wiedzy rolników oraz w glebie i obszarach produkcji. Rolnicy, którzy znajdują się pod presją związaną z niekorzystną sytuacją gospodarczą, koncentracją siły przetargowej detalistów oraz konkurencją światową, potrzebują odpowiednich narzędzi, aby lepiej informować konsumentów o swoich produktach. Pakiet środków dotyczących jakości to pierwszy krok w kierunku budowy silniejszego i prężniejszego rolnictwa, a w przyszłości zostaną podjęte nowe inicjatywy.

Dacian Cioloș, komisarz europejski ds. rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich

Rozwój obszarów wiejskich – produkcja wysokiej jakości może stanowić ważny bodziec

Stworzenie odpowiednich warunków działalności gospodarczej i kulturalnej w regionach wiejskich zależy częściowo od produkcji żywności i rolnictwa. Społeczeństwo oczekuje również zapewnienia ochrony środowiska,

odpowiedniej opieki nad zwierzętami oraz produkcji zdrowej żywności. Są to podstawowe czynniki rozwoju. W całej UE w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) realizowanych przez państwa członkowskie udziela się wsparcia na rzecz rozwoju żywności wysokiej jakości i żywności ekologicznej oraz rolnictwa ekologicznego za pośrednictwem praktycznych inicjatyw podejmowanych w ramach różnych środków PROW

(zob. wybrane przykładowe środki PROW związane z jakością produktów znajdujące się w tab. 2). Wspomniane wsparcie PROW pomaga utrzymać żywotność obszarów wiejskich oraz przyczynia się bezpośrednio do osiągnięcia celów polityki określonej w unijnej strategii „Europa 2020” na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Tabela 2 – Przykłady środków PROW na rzecz produktów rolnych wysokiej jakości

Wybrane przykładowe środki PROW wspierające inicjatywy na rzecz wysokiej jakości wiejskiej żywności ekologicznej i rolnictwa ekologicznego (w tym ogólne wsparcie, szkolenie, inwestycje itp.) obejmują:

- wsparcie na rzecz rolników uczestniczących w systemach jakości żywności (środki 132, 133);
- zwiększanie wartości dodanej – wdrażanie strategii w zakresie jakości i identyfikowalności, tworzenie łańcuchów dostaw i platform handlowych (środek 123);

- współpraca na rzecz rozwoju nowych produktów, procesów i technologii (środek 124);
- płatności rolnośrodowiskowe (środek 214);
- płatności z tytułu dobrostanu zwierząt (środek 215);
- wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, konkurencyjność (środek 411).

Interesujący przykład wsparcia PROW na rzecz produktów wysokiej jakości można zaobserwować w Estonii. W ramach estońskiego projektu dotyczącego sieci żywnościowej wykorzystywane są fundusze przyznawane zgodnie ze środkiem 123 na rzecz zwiększania wartości dodanej (wdrażanie strategii w zakresie jakości i identyfikowalności, tworzenie łańcuchów dostaw i platform handlowych), aby podnieść poziom efektywności produkcji i wprowadzania do obrotu produktów ekologicznych i lokalnych

w odpowiedzi na rosnący popyt na produkty ekologiczne.

Przy realizacji projektu fundusze PROW posłużyły do utworzenia nowych partnerstw między rolnikami, producentami żywności i detalistami. Nawiązana nowa współpraca wspiera lokalne systemy żywnościowe i pomaga utrzymać lokalne tradycje żywieniowe dzięki bezpośrednim działaniom skierowanym do społeczności, aby podkreślić korzyści płynące ze stosowania produktów wysokiej jakości. W wyniku realizacji

projektu więcej dochodów pozostaje w regionie, co pomaga zwiększyć stabilność dochodową drobnych producentów rolnych.

Utworzono również bezpośrednie sieci wprowadzania do obrotu produktów rolnych, w tym żywności ekologicznej, które dostarczają zdrowe ekologiczne produkty rolne do regionalnych przedsiębiorstw i szkół oraz pomagają małym producentom w zwiększaniu wartości dodanej poprzez przetwarzanie własnych produktów ekologicznych.

„Why I love organic” (Dlaczego uwielbiam produkty ekologiczne), Wielka Brytania – kampania promocyjna na rzecz jakości wspierana przez UE

Promowanie produktów wysokiej jakości w całej Europie stanowi priorytet. W 2011 r. w Wielkiej Brytanii ruszyła kampania promocyjna „Why I love organic”, finansowana ze środków zebranych przez brytyjski sektor ekologiczny oraz z przyznaných środków unijnych. Powyższa trzyletnia kampania promocyjna na rzecz produktów ekologicznych jest prowadzona właśnie przez brytyjski sektor ekologiczny, a jej celem jest podniesienie poziomu sprzedaży przez zwiększenie popytu konsumentów na żywność ekologiczną w Zjednoczonym Królestwie.

Promowanie korzyści związanych z żywnością wysokiej jakości może być silnym bodźcem do zmian. W ramach kampanii „Why I love organic” zachęca się konsumentów do odkrywania właściwości produktów ekologicznych – mogą oni zweryfikować sposób, w jaki postrzegają te produkty, i odkryć własne powody, dla których je preferują – zgodnie z hasłem kampanii: „Istnieje wiele powodów, aby uwielbiać produkty ekologiczne – jaki jest Twój powód?”.

Reklamy prasowe w krajowych czasopismach będą przedstawiać zwykłych ludzi, którzy normalnie nie byłiby kojarzeni z kupowaniem produktów ekologicznych, podającymi powód, dla którego uwielbiają produkty ekologiczne i podkreślającymi korzyści związane z żywnością ekologiczną. Jest to przykład kampanii UE promującej żywność wysokiej jakości wyróżniającej się tym, że środki uzupełniające unijny wkład zostały zgromadzone przez przedstawicieli sektora (przedsiębiorstwa, organizacje, instytucje prowadzące działalność dobroczynną), a nie przyznane przez rząd krajowy.

Więcej informacji znajduje się na stronie:
www.whylloveorganic.co.uk

© WHY I LOVE ORGANIC, 2011

Produkty wysokiej jakości w regionach najbardziej oddalonych

Mimo że regiony najbardziej oddalone dzieli bardzo duża odległość geograficzna od kontynentu europejskiego, stanowią one integralną część UE. Należą do nich terytoria francuskie – Gwadelupa, Gujana Francuska, Martynika, zbiorowość Saint-Barthélemy i Saint-Martin, terytoria portugalskie – Azory i Madera oraz hiszpańskie Wyspy Kanaryjskie. Pochodzący z tych unijnych regionów rolnicy znajdują się w niekorzystnej sytuacji ze względu na oddalenie i odizolowanie od głównych rynków wewnętrznych UE. Inne przeszkody naturalne, z jakimi borykają się gospodarki wiejskie w regionach najbardziej oddalonych, obejmują ich stosunkowo małą powierzchnię, zależność od niewielkiej liczby produktów oraz trudne warunki geograficzne i atmosferyczne.

Aby promować większą świadomość na temat produktów rolnych wysokiej jakości charakterystycznych dla tych obszarów oraz ich konsumpcję, w 2006 r. wprowadzono system oznakowania (zob. przykład dotyczący Martyniki). Przetworzone lub nieprzetworzone produkty rolne wysokiej jakości, na których widnieje logo, muszą spełniać zwykłe normy UE oraz w stosownych przypadkach specjalne wymogi dla poszczególnych produktów zaproponowane przez lokalne organizacje handlowe.

Jak dotąd producenci eksportujący takie produkty, jak ananasy, banany, melony i inne owoce egzotyczne z Gwadelupy, Martyniki i Reunion, odnoszą korzyści z powyższego systemu. Podobnie producenci eksportujący banany, pomidory, ogórki, inne owoce, warzywa, kwiaty i wino z Wysp Kanaryjskich również stosują logo, aby konsumenci mogli łatwiej utożsamić się z ich produktami.

Banany na Wyspach Kanaryjskich

Produkcja bananów jest bardzo ważna dla gospodarki La Palmy należącej do Wysp Kanaryjskich. Większość bananów jest

uprawiana przez drobnych producentów rolnych; sprzedają oni swoje produkty do jednej ze znajdujących się na wyspie spółdzielni, która następnie zajmuje się wywozem. Główny gatunek banana uprawiany na La Palmie jest mniejszy i prostszy niż banany Fyffes, a wielu konsumentów ceni jego konsystencję i smak.

Wsparcie UE zapewniło utrzymanie produkcji bananów na Wyspach Kanaryjskich. Środki zarządzane przez GESBA – stowarzyszenie producentów współpracujące z niemal 2 tys. producentów bananów, które zarządza systemem wprowadzania bananów do obrotu – gwarantują producentom sprawiedliwe dochody oraz długoterminową rentowność produkcji tego tradycyjnego dla wysp owocu.

© UNIA EUROPEJSKA, 1995–2011

Wspieranie jakości
w sektorze mięsny
i mleczarskim – przykłady
PROW dla regionu Ardenów

Sektory mięsny i mleczarski wywierają znaczny wpływ na strukturę społeczno-gospodarczą i środowiskową obszarów wiejskich Europy. Metody produkcji mięsa i produktów mlecznych oparte na jakości są aktywnie promowane w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich, a ustanowione cele można osiągnąć dzięki realizacji wielu różnych projektów.

Produkcja mleczarska i hodowla bydła stanowią ważne rodzaje działalności rolniczej w większości państw członkowskich. Łączny udział tych sektorów w produkcji rolnej UE wynosi ponad jedną czwartą jej całkowitej wartości. Oczekiwania europejskich konsumentów w odniesieniu do produktów pochodzących z tych ważnych części unijnego sektora mięsa i hodowli zwierząt wydają się raczej podstawowe, tj. dotyczą dostępności niedrogich, świeżych produktów dobrej jakości. Zainteresowanie konsumentów jakością produktów rolnych dotyczy jednak wielu aspektów procesu produkcji mięsa i produktów mlecznych.

Podstawowym oczekiwaniem konsumentów jest zgodność z normami prawnymi w zakresie ogólnej higieny środków spożywczych i gwarancja, że normy dotyczące higieny i bezpieczeństwa mają zastosowanie do wszystkich elementów systemów przetwarzania żywności – „od pola do stołu”. Poza tymi podstawowymi wymaganiami konsumenci domagają się też spełnienia wielu innych kryteriów jakości, takich jak autentyczność, smak, właściwości odżywcze i dietetyczne, przyjazność dla środowiska, poszanowanie norm społecznych i etycznych. Powyższe kryteria mają zastosowanie nawet wtedy, gdy konsumenci przy zakupie kierują się głównie ceną, ponieważ subiektywnie

pojmowana relacja wartości do ceny jest również istotnym czynnikiem jakości. Ponadto rośnie zainteresowanie produktami lokalnymi, zwłaszcza żywnością nieprodukowaną na skalę przemysłową i pochodzącą z lokalnych obszarów.

Dążenie do zapewnienia jakości na obszarze Ardenów

Dążenie do zapewnienia jakości stanowi jeden z najważniejszych celów wspólnej polityki rolnej (WPR) dotyczących rozwoju obszarów wiejskich. W ramach WPR podejmowane są starania mające na celu podniesienie poziomu jakości żywności poprzez działania obejmujące: promowanie identyfikacji i oznakowania zwierząt, aby umożliwić w pełni prześledzenie pochodzenia produktu – od gospodarstwa do punktu sprzedaży, zachęty do przechodzenia na produkcję ekologiczną oraz wiele innych rodzajów wsparcia finansowego udzielanego producentom mięsa i produktów mlecznych w ramach polityki rozwoju obszarów wiejskich UE w celu poprawy jakości produktów.

Łącznie powyższe działania mogą pomóc rolnikom i przedsiębiorstwom rolno-spożywczym lepiej spełniać oczekiwania konsumentów, a tym samym wzmacniać własną pozycję konkurencyjną na rynku lokalnym, krajowym i światowym.

Ardeny są silnie zalesionym regionem geograficznym, położonym głównie w Belgii (Walonia), ale rozciągającym się także na terytorium Francji (departament Ardenów) oraz Niemiec (Eifel). Lokalna struktura geologiczna oraz lasy i krajobrazy regionu stanowią naturalne ograniczenie produkcji rolnej, w związku z czym hodowla zwierząt gospodarskich jest jednym z głównych rodzajów działalności rolniczej w Ardenach.

Do najważniejszych słabych stron regionalnego sektora mięsnego i mleczarskiego należą jednak brak innowacji (badania i rozwój) w przemyśle przetwórczym oraz trudności w promowaniu produktów i organizowaniu lokalnych łańcuchów produkcji. W odpowiedzi na tę sytuację uruchomiono wiele inicjatyw mających na celu podniesienie jakości produktów, pasz i praktyk w zakresie żywienia, m.in. kampanie na rzecz jakości i promowania lokalnej żywności, które uznaje się za narzędzia rozwoju obszarów wiejskich pomagające wzmocnić rynki dla lokalnych produktów mięsnych w regionach oddalonych od dużych ośrodków miejskich i obszarów gospodarczych.

W poniższych trzech analizach przykładów wyraźnie podkreślono, w jaki sposób środki PROW pomagają producentom mięsa i produktów mlecznych z regionu Ardenów w osiągnięciu celu zapewnienia jakości.

Porc Qualité Ardennes (PQA) w Belgii – przykład dobrowolnego systemu certyfikacji

Porc Qualité Ardennes (PQA) jest spółdzielnią hodowców świń i osób zajmujących się ich żywieniem, założoną w 1989 r. przez grupę podmiotów sektora mięsnego, które połączyły swoje siły, aby konkurować, oferując wysoką jakość produktów z wieprzowiny. Obecnie grupa zrzesza ponad 100 producentów wieprzowiny z południowej części belgijskiego regionu Ardenów, którym udało się zdobyć renomę dzięki zapewnianiu jakości ich produktów.

PQA wspiera alternatywne metody hodowli świń oparte na standardach wysokiej jakości, co pomaga producentom w utrzymaniu bardziej zróżnicowanej działalności w ich gospodarstwach. Dzięki temu brak stabilności na rynku jest mniej odczuwalny dla producentów (jak w czasie ostatniego kryzysu w sektorze wieprzowiny), ponieważ ich strategia produkcji

rolnej związana jest z łańcuchami lokalnymi oraz informowaniem konsumentów o wytycznych dotyczących jakości, mających zastosowanie do hodowli świń w ramach PQA.

Członkowie PQA prowadzą działalność, spełniając rygorystyczne warunki ustanowione przez władze Walonii, władze federalne i europejskie. Niezależne organy certyfikujące nadzorują wszystkie etapy procesu produkcji PQA. Działalność w ramach PQA opiera się na trzech oznaczeniach jakości: *porc fermier* (hodowca trzody chlewnej), „wieprzowina ekologiczna” i „wieprzowina z hodowli na świeżym powietrzu”. Każdy z powyższych systemów jakości jest wspierany w sposób bezpośredni lub pośredni w ramach PROW za pośrednictwem środków obejmujących pomoc przeznaczoną na pokrycie kosztów certyfikacji oraz środków rolnośrodowiskowych na rzecz produkcji ekologicznej.

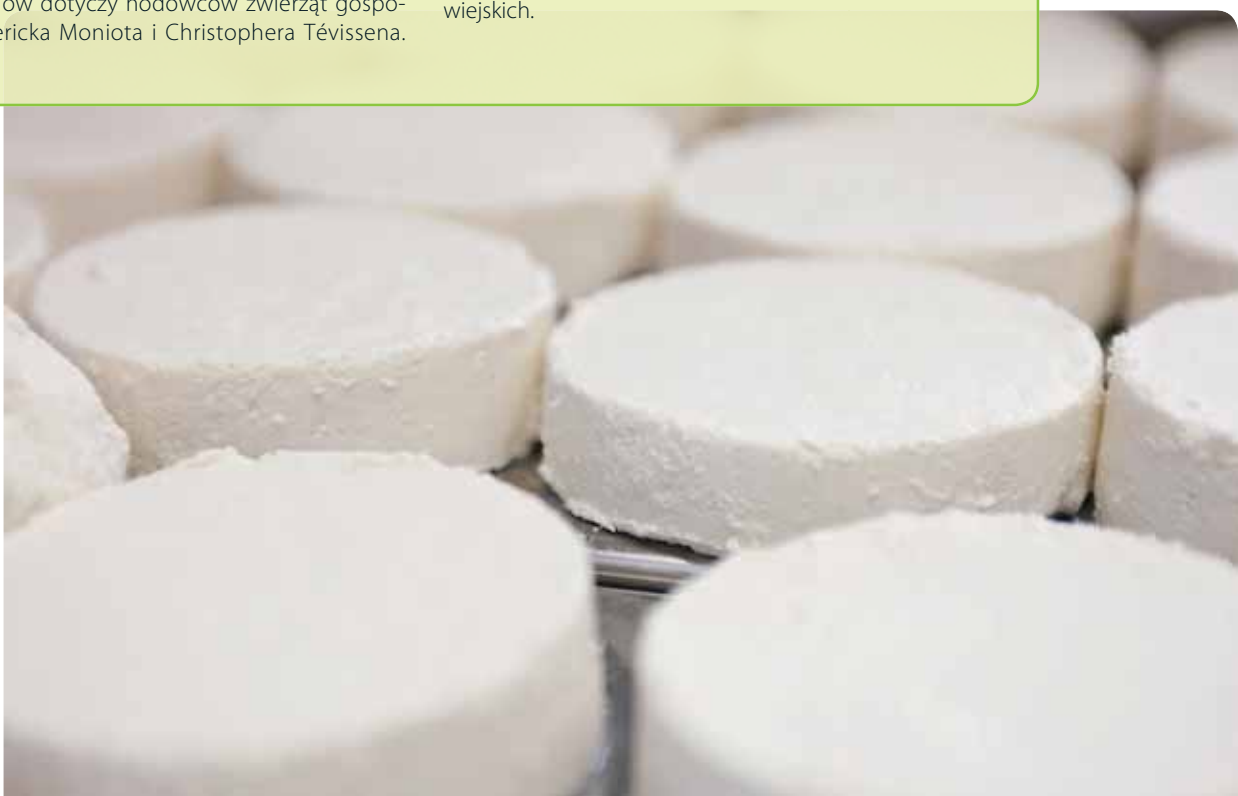
GAEC de Mont Fossé – ekologiczna produkcja mleczarska we Francji

W regionie Szampania-Ardeny (Francja) prawie 3200 gospodarstw zajmuje się hodowlą zwierząt gospodarskich. Produkcja skupia się w departamencie Ardenów i departamencie Górnej Marny. Produkcja pasz, w szczególności na użytkach zielonych, stanowi ważny element krajobrazu oraz ochrony jakości środowiska. Hodowla zwierząt gospodarskich przyczynia się do utrzymania działalności gospodarczej i życia społecznego na obszarach wiejskich. Interwencja władz regionu jest ukierunkowana na wspieranie lokalnych łańcuchów produkcji i zachowanie obszarów użytków zielonych. Strategia określona w PROW ma na celu utrzymanie gruntów do celów rolnictwa ekologicznego – w 2009 r. 53 rolników złożyło wnioski o wsparcie w ramach środka dotyczącego produkcji ekologicznej. Łącznie otrzymali wsparcie PROW w wysokości 1 315 236 euro na stosowanie praktyk ekologicznych.

Jeden z przykładów dotyczy hodowców zwierząt gospodarskich – Fredericka Moniota i Christophera Tévisse.

Prowadzą oni na terenie około 230 ha wspólne przedsięwzięcie, w ramach którego hodują stado liczące około 100 rów. Od 2002 r. posiadają certyfikat ekologicznych rolników hodowców. Dzięki nowym i nowoczesnie wyposażonym pomieszczeniom od października 2005 r. prowadzą ekologiczną produkcję mleka, które również sami przetwarzają na jogurty smakowe lub owocowe, ser świeży i twaróg, śmietanę, masło i mleko pasteryzowane. Sprzedają swoje produkty bezpośrednio z gospodarstwa – spółdzielniom oraz za pośrednictwem lokalnych sklepów i targów w regionie. Dzięki gruntom przeznaczonym na ekologiczną produkcję pasz i zbóż są oni niemal samowystarczalni, jeżeli chodzi o żywienie zwierząt. Ich przedsiębiorstwo jest członkiem Eco-Territoires, organizacji pozarządowej zajmującej się prowadzeniem wspólnych punktów sprzedaży. Otrzymują wsparcie na wprowadzanie do obrotu produktów i tworzenie nowych rynków na obszarach wiejskich.

© T. HUDSON

Wołowina z użytków zielonych w belgijskim regionie Gaume

Na terytorium lokalnej grupy działania (LGD) „Cuestas” realizowany jest łańcuch produkcji wołowiny. Celem projektu jest zarówno rozwój lokalnej gospodarki dzięki zapewnieniu alternatywy dla prowadzonego obecnie przywozu wołowiny, jak i podjęcie wyzwań środowiskowych związanych z utrzymaniem obszaru Natura 2000.

W realizacji projektu uczestniczy dziesięciu producentów ekologicznej wołowiny i lokalnych rzeźników, którzy stosują wspólne specyfikacje. Zawarte w nich wytyczne są bardziej wiążące od norm ekologicznych i zostały opracowane przez lokalne strony zainteresowane (ekologów, konsumentów i hodowców). Powyższe wytyczne stanowią gwarancję, że

bydło jest karmione głównie paszą i trawą uzyskaną bez użycia środków chemicznych, herbicydów lub nawozów sztucznych. Prowadzona w ten sposób hodowla bydła umożliwia również utrzymanie wrażliwych obszarów, obejmujących dna dolin i bagna. Zapewnia rolnikom odpowiednie dochody i może przyczynić się do zwiększenia zaufania konsumentów.

LGD wspiera hodowców we wdrażaniu struktury wspólnego wprowadzania do obrotu, promowaniu znaków towarowych oraz organizowaniu lokalnego łańcucha – od producenta do rzeźnika. Na inicjatywę przeznaczono kwotę 123 124 euro z funduszy PROW w ramach osi „Leader”. Projekt rozpoczął się w 2009 r. i będzie realizowany do 2012 r.

Zapewnianie jakości dzięki rolnictwu ekologicznemu – wybrane doświadczenia z Włoch

Włochy mają jeden z najbardziej rozbudowanych sektorów rolnictwa ekologicznego w Europie, a produkty wysokiej jakości stanowią ważne źródło dochodu przedsiębiorców wiejskich dzięki sprzedaży eksportowej do innych państw członkowskich.

Do celów polityki rozwoju obszarów wiejskich UE należy zapewnienie różnorodności żywności i tworzenie lokalnych miejsc pracy. Cele te można osiągnąć dzięki rolnictwu ekologicznemu, koncertującemu się na praktykach przyjaznych dla środowiska i na jakości. Ponadto rolnictwo ekologiczne stanowi szansę na zwiększenie konkurencyjności gospodarek wiejskich, w szczególności jeżeli jest oparte na procesach ukierunkowanych na zapewnienie wysokiej jakości.

Co więcej, zasady ekologiczne są naturalnym uzupełnieniem podejścia, którego celem jest ochrona środowiska, stanowiącego główną część komunikatu Komisji

Europejskiej z listopada 2010 r. w sprawie przyszłości wspólnej polityki rolnej (WPR). W powyższym planie dotyczącym przyszłości europejskiego rolnictwa podkreśla się znaczenie stosowania technik związanych z „rozwojem ekologicznym” w ramach rozwoju obszarów wiejskich. W towarzyszącym mu pakiecie środków dotyczących jakości – również przyjętym pod koniec 2010 r. – promuje się rolę podejścia ekologicznego jako narzędzia służącego zapewnieniu efektywnej, długoterminowej dobrej koniunktury na obszarach wiejskich.

Rolnictwo ekologiczne obejmuje szeroką gamę praktyk dotyczących modeli

zarządzania oraz przykładów przedsięwzięć i nie ogranicza się do małych gospodarstw, których plony (głównie świeże) są sprzedawane tylko na poziomie lokalnym.

Włoskie doświadczenia w obszarze żywności ekologicznej

Włochy są krajem, w którym ekologiczna produkcja warzyw i owoców ma duże znaczenie, a poniższe analizy przykładów pokazują, w jaki sposób wykorzystano efektywnie unijne wsparcie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, aby wzmocnić włoski sektor ekologiczny.

Spółdzielnia młodych rolników działająca na gruntach będących własnością państwa

We włoskim regionie Apulia spółdzielnia Libera Terra Puglia zajmuje się uprawą winorośli, zbóż i warzyw z zastosowaniem systemów ekologicznych, na gruntach o powierzchni 50 ha, które stały się własnością państwa po ich odebraniu organizacjom przestępczym. Obecnie spółdzielnia zatrudnia 4 pracowników w pełnym wymiarze i do 50 pracowników w niepełnym wymiarze czasu pracy. Osiąga obrót w wysokości blisko 750 tys. euro.

Fabio Zullo, wiceprzewodniczący spółdzielni, z zadowoleniem podkreśla: „Uzyskaliśmy dostęp do środka 214 PROW w zakresie wsparcia rolnictwa ekologicznego i okazało się, że w praktyce jest to dość łatwe narzędzie. Kładziemy duży nacisk na jakość plonów na etapie poprzedzającym przetwarzanie. Przeprowadzamy badania wstępne i monitorujemy cykl życia produktów, aż do upływu okresu ich przydatności do spożycia. Pakowanie również jest uważane za ważny element strategii zapewniania jakości stosowanej w gospodarstwie, ponieważ wykazano, że dzięki niemu klienci bardziej doceniają produkt”.

Spółdzielni nie jest obca innowacyjność – w ramach nowych rozwiązań lokalni rolnicy wprowadzili ponownie starą odmianę pomidora o nazwie „fiaschetto” (małe *fiasco*, wł. butelka z długą szyjką). Owoce mają twardą skórkę i są kłopotliwe w uprawie,

ale są wysoko cenione ze względu na swoje zastosowanie w produkcji słodkiego sosu do makaronów.

Jednym z obszarów, w którym innowacyjne rozwiązania są niezbędne, chociaż stanowią znaczne wyzwanie, jest utworzenie lokalnych łańcuchów dostaw. Wielu rolników uprawiających okoliczne grunty nadal nieufnie odnosi się do rolnictwa ekologicznego, szczególnie w sektorach produkcji win i warzyw. Trudna okazała się również sprzedaż świeżych warzyw w ich regionie, ponieważ nie istnieje jeszcze żaden specjalny łańcuch dystrybucji, podobnie jak w innych regionach w południowej części Włoch.

„Jesteśmy jednak pewni, że uda nam się rozwiązać powyższe kwestie. Ustanowiliśmy konsorcjum z innymi spółdzielniami, które działają na gruntach skonfiskowanych organizacjom przestępczym, a pod koniec 2010 r. byliśmy zaangażowani w tworzenie pierwszej organizacji producentów, której celem jest promowanie rolnictwa ekologicznego w Apulii” – mówi Fabio Zullo. Do konsorcjum należą doświadczeni dystrybutorzy produktów ekologicznych z innych regionów kraju, co powinno pomóc w rozwiązaniu kwestii, która wydaje się strategicznym problemem sektora rolnictwa ekologicznego na południu Włoch.

Niemiecka przedsiębiorczość wspiera tokańską jakość

Karl Egger jest przedsiębiorcą z zamiłowania, który całkowicie poświęca się ulepszaniu swojego gospodarstwa w Maremmie w południowej Toskanii, dokąd przeprowadził się z Niemiec. Przez ostatnie dziesięć lat jego gospodarstwo coraz bardziej się rozwijało. Jak wyjaśnia: „Uprawiamy około 440 ha i zatrudniamy 54 osoby, z których 20 pracuje w pełnym wymiarze czasu pracy. W ciągu ostatnich pięciu lat nasz obrót wzrastał każdego roku o 15%”. W ofercie jego gospodarstwa „LaSelva” jest obecnie na sprzedaż blisko 130 różnych produktów (nie tylko ruszy również sprzedaż elektroniczna), z których około 70 pochodzi z produkcji warzyw (warzywa, pomidory i ogromny wybór sosów). Każdego roku eksperymentuje z nowymi odmianami warzyw i testuje alternatywne techniki agronomiczne, aby podnieść jakość plonów z gospodarstwa. Warzywa są następnie przetwarzane z zastosowaniem wysokiej jakości urządzeń, a większość słoików jest napełniana ręcznie.

„LaSelva” wygląda jak laboratorium, w którym pracownicy są w pełni zaangażowani w testowanie nowych rozwiązań w celu ulepszenia procesów stosowanych w gospodarstwie i podniesienia jakości produktów. Oprócz nowoczesnych technologii, takich jak panele słoneczne, w gospodarstwie wprowadzono niedawno system suszenia pomidorów, oszczędzając w ten sposób 30% zużywanego wcześniej paliwa. Gospodarstwu udało się również otrzymać wsparcie w ramach środka 114 (za pośrednictwem podmiotu świadczącego usługi doradcze

dla gospodarstw rolnych) oraz środka 214 (dotyczącego płatności rolnośrodowiskowych) tokańskiego PROW. Oba te środki zapewniły cenne wsparcie ogólnych działań podejmowanych w gospodarstwie w celu zapewnienia jakości.

„LaSelva” otrzymała certyfikat gospodarstwa ekologicznego od czterech różnych organów (z Włoch, ze Szwajcarii, z Niemiec i USA), co zapewnia jej dostęp do rozległego rynku. Gospodarstwo regularnie gości studentów, którzy przyjeżdżają w celach dydaktycznych, oraz co roku dostarcza swoje produkty na odbywający się niedaleko festyn (Festambiente) organizowany przez jedną z głównych pozarządowych organizacji środowiskowych we Włoszech. „Założenie tego gospodarstwa w 1980 r. było pionierskim wyczynem. Od tamtej pory popyt na żywność ekologiczną stale wzrasta, a nasze produkty wyrobiły sobie doskonałą reputację” – przyznaje z uśmiechem Karl Egger.

Zauważa jednak, że mimo jego najlepszych starań „włoski rynek nadal jest dla nas dość trudny, ponieważ produkty ekologiczne nie są jeszcze w pełni doceniane za ich wartość i specyficzność. Łatwiej jest sprzedawać w Europie i poza nią”.

© K. EGGER

Mała przystań w środku ruchliwej równiny

Wyobraźmy sobie wiejską równinę blisko rzeki, położoną na uprzemysłowionych obszarach wiejskich kilka kilometrów od miasta. Dostępne są żyzne grunty orne z dostępem do dużych ilości wody, chociaż prowadzenie działalności rolniczej jest nadal bardzo trudne ze względu na dużą presję powodowaną nową falą rozwoju miast. Właśnie w tym miejscu Severino Bozzolanowi i jego rodzinie udaje się wieść spokojne życie i od 1995 r. prowadzić gospodarstwo „biodynamiczne”. Ten rodzaj rolnictwa jest gałęzią rolnictwa ekologicznego, w którym oprócz wykazywania znaczenia naturalnej żyzności gleby i optymalizacji wykorzystywania światła słonecznego kładzie się szczególny nacisk na niektóre czynniki niewymierne, zwykle lekceważone przez rolników, takie jak cykl księżycy a ustawienie planet.

Wyniki przedsięwzięć Severino Bozzolana są obiecujące zarówno pod względem ilości, jak i jakości plonów. Dużą część osiągniętych sukcesów można przypisać współpracy ze spółdzielnią El Tamiso, która została ustanowiona na początku lat 80. zeszłego stulecia i liczy obecnie 45 członków, głównie drobnych producentów rolnych. Spółdzielnia rozpoczęła bezpośrednią sprzedaż owoców, warzyw i żywności w puszkach grupom konsumentów i stołówkom szkolnym. Obecnie uczestniczy w otwartych targach w regionie, organizuje imprezy specjalne na placach Padwy kilka razy w roku oraz prowadzi stoisko na targu produktów rolnych w Padwie w każdą sobotę.

Członkowie są bardzo zadowoleni, a wraz z nimi Severino Bozzolan. „Sprzedaję większość moich warzyw do spółdzielni, ale mam również grupę wiernych klientów, którzy regularnie przyjeżdżają do mojego gospodarstwa. Jestem bardzo dumny, kiedy mówią, że to szczególne miejsce. Wsparcie w postaci unijnych płatności rolnośrodowiskowych na rzecz rolnictwa organicznego pomogło mi w odpowiedni sposób rozpocząć działalność” – stwierdza.

Severino Bozzolan uprawia około 15 różnych rodzajów warzyw rocznie (bakłażany, papryka, ziemniaki itp.), ale na niewielkich częściach swojego pola prowadzi uprawę jeżyn bezkolcowych, zrywanych bezpośrednio przez zadowolonych klientów w okresie zbioru.

„Jestem synem rolnika i zawsze tutaj pracowałem. Rolnictwo biodynamiczne jest spadkiem, który po sobie tu pozostawia. A jest to bardzo dobry spadek” – podsumowuje Severino Bozzolan.

© E. BOZZOLAN

Wspieranie jakości w sektorze wina

Unia Europejska jest wiodącym producentem wina. Dzięki produkcji około 175 mln hektolitrów rocznie udział Unii w obszarach uprawy winorośli wynosi ogółem 45%, w produkcji – 65%, w całkowitym spożyciu – 57% oraz w wywozie – 70%. Jakość jest zasadniczą cechą wykorzystywaną przez unijnych plantatorów winorośli do utrzymania imponującej pozycji na rynku.

W ciągu ostatnich lat europejscy producenci wina stawali czoła trudnościom związanym w szczególności z malejącym spożyciem i rosnącą konkurencją win pochodzących z Nowego Świata – ze Stanów Zjednoczonych, Argentyny, Chin, Australii, Republiki Południowej Afryki i Chile.

Aby rozwiązać problemy, z jakimi borykał się sektor wina w Europie, w 2008 r. wprowadzono reformę europejskiego sektora wina. Celem reformy było przywrócenie równowagi na rynku wina, stopniowe wycofanie nieopłacalnych i kosztownych rynkowych środków interwencyjnych, a także umożliwienie wykorzystania środków z budżetu na bardziej pozytywne

w skutkach i proaktywne działania (takie jak restrukturyzacja winnic, inwestowanie w produkcję i wprowadzanie do obrotu oraz promocja w państwach trzecich) poprzez krajowe programy wsparcia w ramach pierwszego filaru WPR (jednolita wspólna organizacja rynków). Ponadto w celu promowania win gatunkowych UE ustanowiła dwa podstawowe

oznaczenia jakości takich win: CHNP (chroniona nazwa pochodzenia) i CHOG (chronione oznaczenie geograficzne). Oznaczenia CHNP i CHOG formalnie gwarantują jakość i pochodzenie produktów o określonej historii i tradycji.

Tradycyjna produkcja win jest również wspierana w ramach unijnych programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW). Środki PROW wykorzystywane przez producentów wina obejmują środki dotyczące wsparcia na rzecz podejmowania działalności przez młodych rolników, wsparcia na rzecz praktyk przyjaznych dla środowiska oraz utrzymania obszarów wiejskich, pomocy inwestycyjnej na modernizację, wsparcia w zakresie przetwarzania i wprowadzania do obrotu oraz wsparcia na rzecz wcześniejszych emerytur dla starszych producentów. Aby zwiększyć środki finansowe dostępne w ramach PROW, w reformie sektora wina z 2008 r. przewidziano stopniowe przeniesienie funduszy z pierwszego filaru WPR do drugiego filaru, który obejmuje środki rozwoju obszarów wiejskich w regionach

winiarskich w następujących państwach członkowskich: w Hiszpanii, we Francji, Włoszech, w Słowenii i Wielkiej Brytanii.

Programy rozwoju obszarów wiejskich a jakość win

W ramach środków rozwoju obszarów wiejskich uznaje się, że wkład sektora win jest nie tylko znaczny pod względem dochodów rolnych, ale ma również istotne powiązania z innymi dziedzinami życia na wsi. Jak podaje się na stronie internetowej „Wine in moderation” (www.wineinmoderation.eu): „Sektor przenika wiele poziomów życia w Europie, przyczyniając się do budowy społeczeństwa pod względem społeczno-ekonomicznym, środowiskowym i społeczno-cywilnym: tam gdzie winorośl stanowi ozdobę krajobrazu, sektor wina zapewnia zatrudnienie milionom osób, wspierając strukturę społeczną na obszarach wiejskich oraz utrzymując tryb życia stanowiący najważniejszy element pojęcia europejskiej tożsamości”. Bardzo

istotne są zatem metody oparte na jakości mające na celu utrzymanie wieloaspektowych korzyści, jakie zapewnia sektor wina na obszarach wiejskich.

Jednym z przykładów powiązań między sektorem wina i innymi sektorami rozwoju obszarów wiejskich jest turystyka winiarska. Autor badań z 2010 r. na temat dziedzictwa kulturowego i wina jako atrakcji turystycznej na obszarach wiejskich¹ wykazuje rosnące znaczenie turystyki winiarskiej we Włoszech. Píše, że ogólny rozwój turystyki gastronomicznej i winiarskiej w powiązaniu z lokalnymi produktami wysokiej jakości i reprezentowanym przez nie terytorium zapewnia szansę na dalszy rozwój produkcji wina.

Współpraca producentów wina i leśników w Hiszpanii stanowi inny przykład skutecznego wykorzystania synergii między różnymi sektorami, w tym przypadku między przyjazną dla środowiska uprawą korka i produkcją wina, z korzyścią dla obszarów wiejskich.

Udoskonalanie procesu produkcji wina musującego w angielskiej winnicy z wykorzystaniem wsparcia UE

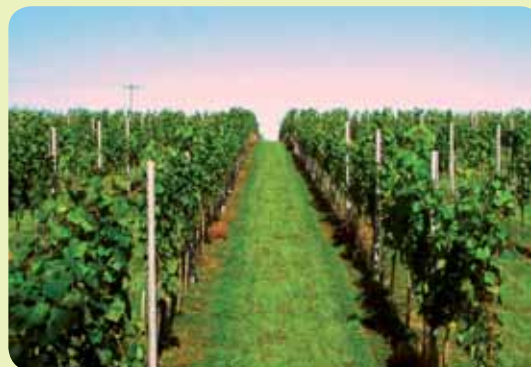
Winnica Eastcott znajdująca się w Northlew w Anglii prowadzi obecnie sprzedaż „Eastcott Sparkling Brut” – angielskiego gatunkowego wina musującego, które jest pierwszym tego rodzaju winem wyprodukowanym przez to przedsiębiorstwo. Sprzedaż nowego produktu poprzedziły cztery lata ciężkiej pracy i udoskonalania procesu produkcji wina musującego. Dla właścicieli – Hillary i Richarda Wallerów – jest to nie tylko najnowszy produkt z ich udanej oferty win niemusujących i musujących, produkowanych we własnej wytwórni win, ale także oznaka osiągnięcia zakładanego, podstawowego celu ich przedsiębiorstwa. Hillary wyjaśnia: „zawsze chcieliśmy stworzyć angielskie wino musujące dobrego gatunku i to z zastosowaniem tradycyjnej metody”.

Szukali domu z dwoma dobrze osuszonymi polami położonymi na stoku o łagodnym południowym nachyleniu i znaleźli go w Northlew w hrabstwie Devon w pd.-wsch. Anglii – tak rozpoczęła się ich pełna pasji praca. Jednocześnie działalność przedsiębiorstwa objęła również renowację domków letniskowych na terenie gospodarstwa oraz starania mające na celu utrzymanie emisji dwutlenku węgla (ślądu węglowego) na niskim poziomie. W poprzednich miesiącach tego roku państwo Wallerowie otrzymali dotację PROW w ramach środka 123 (zwiększanie wartości dodanej produktów rolnych i leśnych) na pomoc w osiągnięciu celu prowadzenia produkcji gatunkowego wina musującego.

Oprócz współfinansowania urządzeń do produkcji wina, w ramach pakietów PROW objętych finansowaniem otrzymali oni również pomoc na zainstalowanie systemu zbierania wody deszczowej na dachu wytwórni wina, aby ograniczyć zużycie wody bieżącej. Państwo Wallerowie wodę deszczową wykorzystują

do spryskiwania winorośli i mycia posadзки w wytwórni. Innym efektem dla środowiska osiągniętym dzięki pomocy z PROW było wsparcie w celu poprawy izolacji w wytwórni wina i zwiększenia w niej w sposób pasywny stabilności temperatury. Dodatkowe środki w ramach PROW umożliwiły przedsiębiorcom pokrycie kosztów oficjalnego znaku turystycznego, dzięki czemu zwiększyła się liczba organizowanych przez nich wycieczek i wzrosła sprzedaż bezpośrednio z piwnic wytwórni. Obecnie wina z Eastcott są również dostępne w niektórych lokalnych sklepach detalicznych, a państwo Wallerowie mają nadzieję, że ich najnowszy produkt pomoże im rozwijać się w tym zakresie.

Więcej informacji znajduje się na stronie: <http://www.sw-ruralgateway.info>

© H. WALLER

1 Privitera D. (2010), „Heritage and wine as tourist attractions in rural areas”, dokument przedstawiony przez Europejskie Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnych na 116. seminarium cyklicznym 27–30 października 2010 r. w Parmie we Włoszech (<http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/95216/2/123%20completo.pdf>).

Toast na cześć zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich – skuteczna współpraca producentów prowadzących ekologiczną uprawę winogron i leśników zajmujących się uprawą dębu korkowego w Hiszpanii

„Otwórz butelkę wina i wznieś toast na cześć zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich”. Powyższe hasło przyświeca organizatorowi projektu (WWF) „Ekologiczne winnice i ekologiczny korek FCS (Forest Stewardship Council – Rada Nadzorcza Lasów)”.

Projekt pokazuje, w jaki sposób wspólny rozwój dwóch produktów wysokiej jakości może przyczynić się do osiągnięcia wielorakich celów rozwoju na danym obszarze, takich jak zwiększenie lokalnej konkurencyjności, ochrona środowiska i poprawa jakości życia lokalnych społeczności. Organizator projektu, WWF Hiszpania, jest hiszpańskim oddziałem jednej z największych niezależnych organizacji zajmujących się ochroną przyrody.

Lasy dębu korkowego stanowią ważne zasoby dla rozwoju obszarów wiejskich w Hiszpanii i przyczyniają się w znacznym stopniu do zapewnienia trwałości zasobów naturalnych i różnorodności biologicznej. Przemysłowi temu zagraża jednak coraz powszechniejsze stosowanie materiałów syntetycznych jako komercyjnego substytutu korka. Jednocześnie, mimo że Hiszpania jest liderem wśród producentów wina w Europie, produkcja wina z winogron pochodzących z uprawy ekologicznej pozostaje stosunkowo ograniczona. Celem projektu jest stawienie czoła obu tym wyzwaniom.

WWF dąży do połączenia sił producentów win i producentów korka, aby umożliwić wspólną promocję wina wytwarzanego z uprawianych ekologicznie winogron i produkcji korka FSC. Certyfikacja FSC jest systemem Forest Stewardship Council mającym na celu promowanie gospodarki leśnej przyjaznej dla środowiska i odpowiedzialnej społecznie. „Konsumenci muszą

wiedzieć, że kupując butelki zamknięte korkiem naturalnym, wspierają ochronę zasobów leśnych i wielowiekowej tradycji” – podkreśla Adolfo Miravent, producent korka.

Działania w ramach projektu obejmują m.in. szkolenie na temat dobrych praktyk rolniczych i leśniczych, kampanie informacyjne dla konsumentów dotyczące znaczenia produktów wytwarzanych w ramach odpowiedzialnej gospodarki krajobrazowej, działalność zespołu ekspertów ds. zrównoważonego rozwoju sektora produkcji win i opracowanie zbioru najlepszych praktyk.

Więcej informacji znajduje się na stronie: www.wwf.es

© F. ROMERO / WWF ESPAÑA

© T. HUDSON

Powrót do przeszłości – promowanie XVI-wiecznych węgierskich metod produkcji wina przyjaznych dla środowiska

Grupa Działania Wyżyny Balatońskiej (Éltető Balaton-felvidékért Egyesület) została ustanowiona w 2008 r. przy zaangażowaniu 60 osad położonych po północnej stronie jeziora Balaton na Węgrzech. Ponieważ region ten jest chętnie odwiedzany przez turystów, stałe działania na rzecz ożywienia i innowacyjne usługi stanowią podstawę strategii rozwoju tego obszaru.

Głównym celem Balatońskiego Kulturowego Stowarzyszenia na rzecz Winogron i Wina (organizatora projektu) jest produkcowanie win wysokogatunkowych i zwiększanie świadomości na temat tradycyjnej produkcji win na tym obszarze. Wyjątkowa wartość dodana projektu wynika z tego, że przyczynia się on do ochrony zarówno kulturowego, jak i naturalnego dziedzictwa okolicznych terenów. Celem jest osiągnięcie powyższych założeń poprzez uprawę winogron i produkcję wina o dużej wartości dodanej.

Na zboczach przy zamku Sümeg stowarzyszenie zasadziło lokalną odmianę winogron z XVI w. Zajmuje się także uprawą winogron metodami stosowanymi w XVI w., co częściowo wynika z konieczności, ponieważ zbocze jest z wapienia

i nadaje się tylko do uprawy ręcznej. Krzewy winorośli obsadza się lawendą i różami – lawenda odstrasza niektóre szkodniki, a róże sygnalizują wystąpienie specyficznego zanieczyszczenia grzybami. Ponadto w winnicy stosuje się tylko naturalne nawozy w rozpylaczu oraz ręczne metody kontroli chwastów, a insektycydy nie są w ogóle używane. Stowarzyszenie stosuje również specjalne metody zwalczania szkodników (takich jak ptaki i owady), zapewniając im naturalne siedliska dzięki sadzeniu lasu po jednej stronie plantacji winorośli i uprawę użytków zielonych po drugiej.

Celem projektu jest zaprezentowanie tradycyjnych metod uprawy winorośli z XVI w. Środki otrzymane w ramach osi 4 „Leader” węgierskiego PROW są przeznaczone na promocję wyjątkowych technik uprawy stosowanych przez stowarzyszenie, aby zwiększyć atrakcyjność obszaru pod względem turystycznym. Ścieżka prowadząca do winnic została przekształcona w pieszy szlak turystyczny, umieszczono znaki informacyjne oraz wyznaczono miejsca do odpoczynku.

Więcej informacji znajduje się na stronie: www.balatonleader.hu

© ÉLTETŐ BALATONFELVIDÉKÉRT EGYESÜLET

Innowacyjne metody produkowania i promowania lokalnych win gatunkowych

Jakiś czas temu odnotowano potrzebę przyjęcia na poziomie europejskim nowego prawodawstwa ekologicznego dotyczącego sektora wina (dotąd produkcja wina była wyłączona z zakresu zastosowania załącznika VI do wcześniejszego rozporządzenia w sprawie rolnictwa ekologicznego, dotyczącego substancji pomocniczych w przetwórstwie i dodatków do żywności). Obecnie w Europie nie istnieje żaden system certyfikacji wina ekologicznego, który podkreślałby wartość wyjątkowych metod produkcji wina (tj. procesów przetwarzania i uprawy winogron), określając również dozwolony poziom siarczynów. Jest to powód do obaw europejskich producentów, ponieważ osłabia ich pozycję wobec konkurencji z takich państw jak Stany Zjednoczone, gdzie wina można oznakować jako „ekologiczne”, choć powinny być oznaczane raczej jako „produkowane z winogron pochodzących z upraw ekologicznych”.

Brak porozumienia w sprawie prawodawstwa ekologicznego nie przeszkodził jednak europejskim producentom wina w znalezieniu innowacyjnych metod zapewniania i promowania jakości ich produktów. Jako przykład można wymienić jeden z projektów dotyczących win wspierany na Węgrzech w ramach osi „Leader”. Chociaż producenci stosują metody produkcji przyjazne dla środowiska i zdrowia, na obecnym etapie nie uznają za konieczne uzyskania „certyfikatu ekologicznego”.

Opisany projekt i inne przykłady dobrych praktyk pokazują, że w ramach PROW zapewnia się rolnikom skuteczne zachęty do uprawiania wysokiej jakości winogron i produkowania win gatunkowych. Środki rozwoju obszarów wiejskich mogą pomóc w utrzymaniu tradycyjnej produkcji wina gatunkowego w Europie oraz przyczynić się do tego, że coraz więcej osób będzie ją doceniać.

© T. HUDSON

© D. PICCININ

Przydatne linki

Reforma europejskiego sektora wina – rozwijanie jego potencjału, Komisja Europejska:
http://ec.europa.eu/agriculture/capreform/wine/potential/leaflet_pl.pdf

Jaka jest obecna sytuacja europejskiego sektora wina?, Komisja Europejska:
http://ec.europa.eu/agriculture/markets/wine/index_en.htm

Promowanie jakości produktów powiązanej ze środowiskiem w państwach bałtyckich

Jakość żywności stanowi zasadniczy element polityki UE, a jedną z ważnych tendencji jest coraz większy związek między jakością produktów i środowiskiem. Można to zaobserwować w całej UE, w tym w trzech państwach bałtyckich: w Estonii, na Łotwie i Litwie.

Rolnictwo i środowisko naturalne wzajemnie na siebie oddziałują, a rolnictwo UE i środowisko zasadniczo postrzegane są jako komplementarne. W rozporządzeniu Rady (WE) nr 2078/92 wprowadzono programy lub środki rolnośrodowiskowe obowiązkowe we wszystkich państwach członkowskich, aby przyczynić się do ułatwienia osiągnięcia efektywności powyższego związku. W obecnym okresie programowania

państwa członkowskie są zobowiązane do włączenia środków rolnośrodowiskowych do swoich programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW).

W poszczególnych krajach związek między rolnictwem i środowiskiem przyjmuje wiele różnych form. Na przykład doświadczenia Austrii związane są z ochroną środowiska naturalnego, podczas gdy doświadczenia Holandii

dotyczą w większym stopniu przywracania pierwotnych warunków naturalnych na gruntach uprawianych metodą intensywną. Mimo stosowania różnych podejść powyższe doświadczenia łączy jeden element – w obu przypadkach budowane są coraz bardziej znaczące powiązania między „jakością” szerokiej gamy tradycyjnych, lokalnych lub ekologicznych produktów żywnościowych i „aspektami środowiskowymi” ich

produkcji oraz dystrybucji i wprowadzania do obrotu.

Podobne tendencje łączenia jakości żywności z aspektami środowiskowymi pojawiają się obecnie również w państwach bałtyckich.

Jakość w państwach bałtyckich

W wyniku zmian w systemie gospodarczym i politycznym, jakie pociągnął za sobą rozpad Związku Radzieckiego, rozwój rolnictwa intensywnego w państwach bałtyckich uległ naturalnemu spowolnieniu. Proces zwracania gruntów doprowadził do znacznej fragmentaryzacji obszarów rolniczych, co w wielu wypadkach odbiło się niekorzystnie na rolnictwie. Duża liczba gospodarstw w regionie składa się obecnie z małych, odrębnych, oddalonych od siebie działek. Jeżeli chodzi o środowisko obszarów wiejskich, dostępne są zasoby w postaci żyznych gruntów o niskim poziomie zanieczyszczenia i wysokim poziomie różnorodności biologicznej. Jednak na obszarach, na których stosuje się rolnictwo intensywne, nawozy i pestycydy negatywnie wpłynęły na środowisko, a duże powierzchnie porzuconych obszarów stanowią obecnie zagrożenie dla różnorodności biologicznej.

Powierzchnia użytków rolnych nadających się do użytku stanowi około 33% całkowitej powierzchni Estonii. W przypadku Łotwy wartość ta wynosi ok. 40%, a w przypadku Litwy – ok. 53%. Produkcja

mleka jest głównym rodzajem działalności rolniczej na Litwie i Łotwie, dalsze pozycje to produkcja zboża oraz hodowla bydła i drobiu. W Estonii 30% gospodarstw specjalizuje się w hodowli zwierząt gospodarskich, a 30% w uprawie zbóż².

Zarówno w sektorze mleka, jak i mięsa przeważają drobni producenci, co skutkuje niską wydajnością pracy, niską konkurencyjnością produkcji podstawowej zwierząt gospodarskich, trudnościami ze spełnieniem wymogów dotyczących jakości, higieny, środowiska i dobrostanu zwierząt. Niska wydajność gospodarstw zajmujących się produkcją mleka i mięsa wynika również z niewystarczającej ilości zwierząt o odpowiednim potencjale genetycznym.

Państwa bałtyckie przystąpiły do UE, gdy przeprowadziły główne reformy wspólnej polityki rolnej (WPR). Reformy te stanowiły krok w kierunku wspierania gospodarki wiejskiej w szerszym znaczeniu, a nie jedynie produkcji rolnej *sensu stricto*, a także miały na celu zagwarantowanie rolnikom korzyści nie tylko z tytułu ich produktów, ale również z tytułu wkładu, jaki wnoszą w życie społeczne. Po przystąpieniu państw bałtyckich do UE ich sektory rolnictwa stanęły przed wyzwaniami wspólnego rynku UE związanymi z większą konkurencją produktów rolno-spożywczych na rynku krajowym, koniecznością spełnienia norm wysokiej jakości oraz z ustalonymi kontyngentami handlowymi i kwotami produkcyjnymi. Obecnie wymagane jest stosowanie norm

w zakresie ochrony środowiska, bezpieczeństwa żywności, zdrowia i dobrostanu zwierząt, co wpływa na zwiększenie zaufania konsumentów i pobudzenie zrównoważenia środowiskowego rolnictwa. W ten sposób w państwach bałtyckich budowana jest nowa kultura rolna.

Jednocześnie UE przeznacza więcej środków z budżetu WPR na stymulowanie działań na rzecz rolnictwa ekstensywnego i ekologicznego, zachowania krajobrazu oraz ochrony siedliska naturalnego i różnorodności biologicznej, których ostatecznym celem jest ochrona naszego środowiska oraz zapewnienie większej części społeczeństwa nowych dóbr publicznych wysokiej jakości. Powyższe podejście jest aktywnie stosowane w państwach bałtyckich od ich przystąpienia do UE w 2004 r.

W rezultacie w bałtyckich państwach członkowskich nastąpił znaczny rozwój programów rolnośrodowiskowych oraz wzrost poziomu wykorzystania metod opartych na jakości środowiska, których celem jest wspieranie ekologicznej produkcji i ekologicznego rozwoju obszarów wiejskich. W porównaniu z wcześniejszym systemem radzieckim nastąpił gwałtowny rozwój praktyk rolniczych bardziej przyjaznych dla środowiska, które przyczyniają się do ochrony gleb, zasobów wodnych oraz tworzenia bogatych krajobrazów ekologicznych i obszarów wiejskich, które są lepsze dla ludzi oraz dzikiej fauny i flory, a także dla produkcji bezpiecznej żywności wysokiej jakości.

Rolnictwo ekologiczne na Litwie w 2009 r.

Na Litwie działalność prowadzi 2700 certyfikowanych gospodarstw ekologicznych o łącznej powierzchni przekraczającej 128 900 ha. Średnia powierzchnia certyfikowanego gospodarstwa ekologicznego wynosi 48,3 ha.

Udział ekologicznej produkcji zbóż w całym sektorze osiąga wartość 49%. Do roślin najrzadziej uprawianych metodami ekologicznymi należą ziemniaki, warzywa i buraki pastewne (tylko 0,33%). Największą popularnością cieszy się ekologiczna

hodowla owiec – jako ekologiczne jest certyfikowanych 13 tys. owiec.

Liczba ekologicznych gospodarstw na Litwie zmalała w ciągu ostatnich dwóch lat, ale rośnie powierzchnia istniejących gospodarstw. Wartość dodana netto litewskich gospodarstw ekologicznych odpowiada połowie średniej UE i jest o około jedną czwartą mniejsza niż w Austrii. Podobne dane liczbowe dotyczą wszystkich krajów bałtyckich.

² http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Farm_structure_in_Estonia

PROW a jakość środowiska

Środki PROW osi 1 wdrażane w państwach bałtyckich przyczyniają się do restrukturyzacji i rozwoju kapitału rzeczowego, wprowadzania innowacyjnych rozwiązań, zwiększenia potencjału ludzkiego oraz podniesienia jakości produkcji rolnej. W państwach bałtyckich najczęściej stosowany jest środek 121 – modernizacja gospodarstw rolnych. Szczególnym wsparciem objęto inwestycje długoterminowe, aby pomóc w ograniczaniu oddziaływania na środowisko związanego z działalnością rolniczą.

Środek 114, obejmujący korzystanie z usług doradczych, również został włączony do PROW wszystkich trzech krajów bałtyckich i jest aktywnie stosowany w celu wspierania środków rolnośrodowiskowych i rolnictwa ekologicznego. Środek 131 – spełnianie norm opartych na prawodawstwie unijnym – jest stosowany w ramach estońskiego i łotewskiego PROW, aby wzmocnić normy środowiskowe krajowych przedsiębiorstw rolno-spożywczych. Dzięki temu powyższe przedsiębiorstwa mogą z kolei lepiej promować informacje uwierzytelniające ekologiczność ich produktów (i powiązaną jakość), co przyczynia się do osiągnięcia korzyści pod względem konkurencyjności. Środki 214 i 215 osi 2, obejmujące odpowiednio płatności rolnośrodowiskowe i płatności z tytułu

dobrostanu zwierząt, mają na celu promowanie zrównoważonego użytkowania gruntów rolnych i dostarczanie szerokiej gamy produktów wysokiej jakości pochodzących z regionu Morza Bałtyckiego.

Ponadto powyższe główne środki PROW zapewniają dodatkowe produkty wysokiej jakości, które pomagają zwiększyć konkurencyjność obszarów wiejskich państw bałtyckich w sektorze turystyki poprzez inwestycje, np. w ich malownicze krajobrazy, tradycyjną hodowlę zwierząt gospodarskich, czyste rzeki i jeziora oraz bogatą różnorodność biologiczną.

Inne rodzaje wsparcia PROW obejmują promowanie ekologicznych metod zapewniania jakości w państwach bałtyckich, w tym środek 141, który zapewnia wsparcie niskotowarowym gospodarstwom rolnym. Produkcja rolna częściowo na własne potrzeby jest zjawiskiem szczególnym w takich państwach członkowskich, jak Litwa, Łotwa i Estonia. Wszystkie trzy państwa bałtyckie włączyły środek 141 do swoich zestawów środków PROW, a dostępne fundusze zapewniają pomoc drobnym producentom rolnym w przedstawianiu ich przedsiębiorstw na metody bardziej ukierunkowane na rynek. Znaczna część gruntów użytkowanych na obszarach wchodzących w skład gospodarstw niskotowarowych charakteryzuje się dobrymi warunkami naturalnymi; nierzadko też posiada status

wysokiej wartości przyrodniczej lub stanowi część obszarów Natura 2000 ze względu na gatunki dzikiej flory i fauny oraz ich siedliska, które dane systemy rolnicze pozwalają utrzymać.

W ramach PROW rolnicy prowadzący gospodarstwa niskotowarowe mogą otrzymać wsparcie na rozwój swojej działalności w sposób przyjazny dla środowiska, co pozwala im podnieść jakość ich produkcji oraz zróżnicować źródła dochodów. Wsparcie PROW nie tylko przyczynia się do zwiększenia dostępności wysokiej jakości produktów lokalnych i ochrony wyjątkowych obszarów wiejskich państw bałtyckich, ale również umożliwia rolnikom utrzymanie tradycyjnych systemów o niskim oddziaływaniu na środowisko, przez co pomaga zachować ważne elementy lokalnej tożsamości i kultury wiejskiej.

Państwa bałtyckie zasadniczo uznaje się za państwa w przeważającej mierze rolnicze. Nawet mieszkańcy miast są mocno związani ze wsią i środowiskiem naturalnym. Wyraźnym celem wdrażania polityki rozwoju obszarów wiejskich UE jest promowanie i wspieranie tego związku, a także niesienie pomocy przedsiębiorstwom i społecznościom w wykorzystywaniu dostępnych im zasobów w sposób możliwie najbardziej przyjazny dla środowiska, co przyniesie korzyść wszystkim, np. w postaci wysokiej jakości obszarów wiejskich i produktów rolnych.

Rolnictwo ekologiczne w gospodarstwie Kiltsimäe w Estonii

Celem tego projektu jest zapewnienie zdrowych, ekologicznych produktów rolnych. Na lokalnym rynku brakowało warzyw ekologicznych, co skłoniło Margusa Lille do rozpoczęcia w 2003 r. uprawy ekologicznej na powierzchni 10 ha. Urządzenia do przetwarzania warzyw umożliwiają ich czyszczenie, obieranie, krojenie i pakowanie. Na realizację projektu przyznano finansowanie w ramach środka 214 estońskiego PROW, obejmującego system płatności rolnośrodowiskowych. Wsparcie PROW pomogło

rolnikowi i jego rodzinie kontynuować prowadzenie przedsiębiorstwa rolnego oraz rozszerzyć zakres działalności na realizację celów ochrony środowiska. Pośrednim rezultatem było wytworzenie dóbr publicznych, a produkty ekologiczne stały się konkurencyjne ze względu na jakość środowiska. Zapewnia to gospodarstwu przewagę konkurencyjną nad innymi podmiotami, które nie prowadzą produkcji ekologicznej.

Rozwój rynku produktów ekologicznych na Łotwie

Do celów programu dotyczącego rozwoju rynku produktów ekologicznych realizowanego w ramach łotewskiego PROW należy: wyjaśnienie znaczenia rolnictwa ekologicznego w kontekście zrównoważonego rozwoju UE; dostarczenie informacji na temat logo ekologicznego UE i łotewskiego znaku ekologicznego „łotewski produkt ekologiczny”; zachęcanie konsumentów do zainteresowania się produktami ekologicznymi. Wsparcie PROW obejmuje w tym wypadku:

- wprowadzenie znaku towarowego produktów ekologicznych (prezentacje podczas imprez, promowanie przepisów na dania z produktów ekologicznych oraz wsparcie w programach telewizyjnych),
- kampanie promujące produkty ekologiczne (broszury na temat rolnictwa ekologicznego, artykuły prasowe, informacje

- w mediach, udział w wystawach międzynarodowych oraz współpraca z instytucjami oświatowymi),
- sprzedaż produktów ekologicznych (targi produktów ekologicznych),
- ocenę sytuacji na rynku (monitoring mediów, badania konsumenckie, badania rynkowe).

Świadomość konsumentów dotycząca produktów ekologicznych wzrosła z 7 do 30%, a zainteresowanie opinii publicznej skupiło się na korzyściach związanych z produktami ekologicznymi. W latach 2006–2008 na cele realizacji programu w ramach łotewskiego PROW przyznano całkowity wkład w wysokości 150 tys. euro.

Program zrealizowało Stowarzyszenie Łotewskiego Rolnictwa Ekologicznego (ang. Association of Latvian Organic Agriculture).

© R. BALIULEVICIENE

Modernizacja gospodarstwa ekologicznego Sauliusa Daniulisa na Litwie

Saulius Daniulis rozpoczął produkcję ekologiczną w 2004 r. w gminie Ukmerge i obecnie pełni funkcję przewodniczącego Litewskiego Stowarzyszenia Gospodarstw Ekologicznych. Jego przedsięwzięcie w zakresie produkcji ekologicznej koncentrowało się początkowo na owocach miękkich, ale wsparcie PROW otrzymane niedawno w ramach środków 121 i 214 pomogło mu rozszerzyć stosowane zrównoważone systemy rolnicze na produkcję głównych gatunków zbóż. Dzięki współfinansowaniu PROW zainwestował on w nowe maszyny, takie jak żniwiarka, ciągnik i brony. Nowe wyposażenie zwiększyło jego konkurencyjność i zdolność produkcyjną w takim stopniu, że obecnie w jego gospodarstwie rodzinnym uprawia się metodami

ekologicznymi pola o powierzchni 500 ha, a głównym plonem są wysokiej jakości zboża.

Nowe maszyny umożliwiły zastosowanie nowych metod uprawy gruntów o niskim oddziaływaniu na środowisko, obejmujących techniki bez orania. Pozwalają one zaoszczędzić paliwo i czas oraz chronić strukturę gleby. Saulius Daniulis jest również bardzo zadowolony ze sposobu, w jaki nowe maszyny radzą sobie z chwastami, co ma duże znaczenie, jeżeli chodzi o znalezienie opłacalnych sposobów osiągnięcia wysokiej wydajności w gospodarstwach ekologicznych.

Wiedza na temat obszarów wiejskich

Strategia ma zasadnicze znaczenie w koordynowaniu wsparcia PROW na rzecz rolnictwa ekologicznego

Metody rolnictwa ekologicznego stanowią integralną część unijnej polityki jakości produktów rolnych, a w przeprowadzonej niedawno analizie europejskiego sektora ekologicznego podkreślono konieczność realizowania środków wsparcia polityki w ramach szeroko zakrojonej strategii.

W analizie unijnego sektora ekologicznego (czerwiec 2010 r.)¹, przeprowadzonej przez niemieckie Federalne Ministerstwo Żywności, Rolnictwa i Ochrony Konsumentów na zlecenie Dyrekcji Generalnej Komisji Europejskiej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, podkreślono znaczne różnice między poszczególnymi państwami członkowskimi i regionami zarówno w odniesieniu do rozwoju sektora rolnictwa ekologicznego, jak i rodzajów wsparcia dostępnego w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW).

Na przykład w Czechach kompleksowa strategia rozwoju sektora ekologicznego korzysta z szerokiego zakresu wsparcia UE (obejmującego środki rolnośrodowiskowe, wsparcie dla przemysłu przetwórczego, promocję). Podejście to wydaje się przynosić efekty – obecnie w kraju odnotowuje się wysokie tempo wzrostu całkowitej powierzchni objętej produkcją ekologiczną oraz liczby producentów (przy niskim odsetku producentów opuszczających sektor) dynamiczny rozwój zdolności przetwórczych oraz udział czeskiego sektora rolnictwa ekologicznego w krajowym rynku żywności na poziomie 60%.

Zróżnicowanie wsparcia PROW

Różnice w poziomie i tempie rozwoju sektora ekologicznego w poszczególnych państwach członkowskich i regionach przynajmniej częściowo wynikają z różnych rodzajów wsparcia dostępnego w ramach PROW. Na przykład w niektórych programach w ramach środków rolnośrodowiskowych zapewnia się wsparcie wyłącznie obszarom będącym w trakcie przekształcania, podczas gdy

w innych wspiera się i obszary w trakcie przekształcania, i obszary przekształcone.

Wsparcie na rolnictwo ekologiczne poprzez środki rolnośrodowiskowe (w ramach osi 2 PROW) uznaje się za jedno z najważniejszych narzędzi wsparcia w bieżącym okresie programowania (2007–2013). W analizie niemieckiego ministerstwa podkreśla się jednak również to, że niektóre państwa członkowskie i regiony nadają bardziej priorytetowy charakter wspieraniu sektora

© R. PASSERO

¹ http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/markets/organic_2010_en.pdf

ekologicznego poprzez środki osi 1, takie jak modernizacja gospodarstw, szkolenia i usługi doradcze, inwestycje w przetwórstwo produktów i ich wprowadzanie do obrotu, systemy jakości żywności i grupy producentów. W takich przypadkach producenci ekologiczni zasadniczo korzystają z wyższego poziomu wsparcia niż producenci, którzy stosują konwencjonalne lub nieekologiczne metody.

Niektóre środki osi 3 są również stosowane w celu wspierania długoterminowej konkurencyjności gospodarstw ekologicznych (np. wsparcie na rzecz dywersyfikacji poprzez działalność pozarolniczą lub projekty w dziedzinie turystyki).

Zrównoważony rozwój sektora

W analizie podsumowuje się, że „sukces i zrównoważony rozwój sektora ekologicznego zależy od wdrożenia kompleksowej strategii, która nie może ograniczać się tylko do płatności rolnośrodowiskowych”. W sprawozdaniu podkreśla się, że konieczne jest przyjęcie szerszego pakietu środków, aby zapewnić wsparcie obejmujące również środowisko

instytucjonalne związane z rolnictwem ekologicznym (badania, usługi z zakresu upowszechniania wiedzy rolniczej itp.), a także rozwój łańcucha dostaw i rynku.

W sprawozdaniu przypomina się jednak, że nie wszystkie państwa członkowskie opracowały taką strategię. Dotyczy to szczególnie nowych państw członkowskich – autorzy piszą, że nadmierny nacisk na płatności rolnośrodowiskowe mógłby prowadzić do braku równowagi podaży i popytu w tych państwach; szczególnie biorąc pod uwagę, że poziom spożycia żywności ekologicznej w tych krajach jest nadal stosunkowo niski w porównaniu z resztą UE.

Wyjście poza rolnictwo niszowe

W odniesieniu do przyszłych tendencji, w analizie zauważa się, że sektor ekologiczny wychodzi obecnie poza zakres rolnictwa niszowego. Autorzy podsumowują, że w wyniku kolejnych reform WPR wyeliminowano wszelkie czynniki zniechęcające, np. dzięki oddzieleniu płatności od produkcji, oraz że wsparcie zapewniane w ramach PROW przyczyniło się do

szybkiego wzrostu w sektorze produkcji ekologicznej, zwłaszcza w UE-12, gdzie wymogi rynku mają mniejsze znaczenie.

Mimo to w sprawozdaniu za powód do obaw uznano fakt, że każdego roku w UE znaczna liczba producentów nadal przechodzi z powrotem na rolnictwo konwencjonalne, co „ujawnia pewną słabość sektora ekologicznego”. W powyższym kontekście w analizie sformułowano szereg pytań dotyczących sposobu udzielania wsparcia: Czy jest ono stabilne i przewidywalne; czy skupia się na odrębnych środkach, czy też należy do kompleksowej strategii; czy w odpowiednim stopniu uwzględnia popyt na rynku na produkty ekologiczne? Autorzy sprawozdania podkreślają, że powyższe elementy „wskazują na potrzebę przyjęcia wielopłaszczyznowych strategii łączących politykę na rzecz rozwoju łańcucha dostaw z ustanowieniem kompleksowych ram instytucjonalnych (obejmujących usługi z zakresu upowszechniania wiedzy rolniczej, badania) oraz strategii polegających na »wywoływaniu popytu« (takich jak kampanie informacyjne na temat produktów ekologicznych)”.

Wsparcie ENRD na rzecz produktów wysokiej jakości i produktów ekologicznych

Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD) koncentruje się na wspieraniu wdrażania środków PROW w trzech głównych dziedzinach:

- pogłębianie wiedzy przez dostarczanie bardziej szczegółowych informacji na temat strategii rozwoju obszarów wiejskich;
- wymiana wiedzy przez zapewnienie dostępu do użytecznych informacji oraz ich rozpowszechnianie;
- wymiana i współpraca przez ułatwianie wymiany i współpracy na poziomie UE między sieciami i podmiotami działającymi na obszarach wiejskich.

Jednym z głównych narzędzi budowania wiedzy na temat rodzajów wsparcia na rzecz produktów wysokiej jakości i produktów ekologicznych, jakie są dostępne w ramach PROW w różnych państwach członkowskich, jest baza danych projektów PROW dostępna na stronie internetowej ENRD. Baza danych zawiera przykłady praktycznego wykorzystania środków z EFRROW w ramach codziennych działań w całej Europie – stanowi

kompleksowy „pojedynczy punkt kontaktowy” udzielający informacji na temat projektów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich we wszystkich państwach członkowskich oraz na temat wszystkich osi PROW.

Więcej informacji znajduje się na stronie:
<http://enrd.ec.europa.eu>

© T. HUDSON

Przygotowanie gruntu pod uprawy ekologiczne na Słowacji

Zuzana Lehocká pracuje w Krajowym Ośrodku Badań Produkcji Roślinnej (CVRV) w Pieszczanach na Słowacji. Jest absolwentką Słowackiego Uniwersytetu Rolniczego w Nitrze, a od 1998 r. zajmuje się rolnictwem ekologicznym. Prowadzi badania w obszarze systemów rolnośrodowiskowych, zrównoważonych i niskonakładowych systemów rolniczych oraz rolnictwa zachowawczego.

© T. HUDSON

W ciągu ostatnich lat na Słowacji rolnictwo ekologiczne znacznie się rozpowszechniło. „Na około 7,05% całkowitej powierzchni użytków rolnych (136 688 ha) prowadzona jest gospodarka ekologiczna, a 22 613 ha jest w trakcie przekształcania” – mówi Zuzana Lehocká.

Zuzana Lehocká zajmowała się koordynacją szeregu projektów krajowych mających na celu rozwój rolnictwa ekologicznego na Słowacji oraz brała udział w międzynarodowym projekcie dotyczącym rolnych

łańcuchów dostaw w państwach członkowskich UE, realizowanym przez Uniwersytet i Centrum Badawcze w Wageningen (WUR) w Holandii. Pomagała też zorganizować ECOMIT, międzynarodową konferencję na temat zrównoważonego rolnictwa, a także reprezentuje Słowację w Grupie UE Międzynarodowej Federacji Rolnictwa Ekologicznego (IFOAM).

Obecnie na Słowacji gospodarstwa ekologiczne prowadzi około 350 rolników, co oznacza, że średnia wielkość gospodarstw ekologicznych jest stosunkowo

duża i wynosi 434,9 ha. Funkcjonuje również 418 ekologicznych podmiotów działających w sektorze rolnictwa (zajmujących się zbiorem roślin dziko rosnących, dystrybucją nasion ekologicznych, produkcją żywności ekologicznej itp.).

Zuzana Lehocká wśród mocnych stron rolnictwa ekologicznego na Słowacji wymienia prawodawstwo oraz system kontroli i certyfikacji. „Ustanowiliśmy też wsparcie finansowe na rzecz rolnictwa ekologicznego w ramach Programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW)” – dodaje.

Zauważa jednak, że nadal istnieje wiele słabych obszarów, które należy dodatkowo rozwinąć, w tym edukacja i badania, dodając: „muszę to przyznać, chociaż sama pracuję w tym obszarze”. Brak usług z zakresu doradztwa technicznego dla rolników stosujących metody ekologiczne stanowi kolejny problem, którym należy się zająć.

Zuzana Lehocká uważa, że najbardziej znaczącym wyzwaniem dla rozwoju rolnictwa ekologicznego na Słowacji jest fakt, że „przetwórstwo nie jest rozwinięte, a większą część ekologicznej produkcji podstawowej gospodarstwa przeznaczają się na paszę dla zwierząt hodowlanych. Główne uprawy to nadal zboża – przeważnie pszenica, żyto i owies. Udział ekologicznej produkcji warzyw w całkowitej produkcji warzyw na Słowacji wynosi zaledwie 1,5%. Z zastosowaniem metod ekologicznych uprawia się tylko 993 ha

sadów i 50 ha winnic, w których produkuje się głównie białe wino”.

Brak infrastruktury przetwórczej przy stosunkowo niskiej sile nabywczej słowackiej ludności (w szczególności poza stolicą i dużymi miastami) oznacza, jak zauważa Zuzana Lehocká, że „rynek krajowy produktów ekologicznych pozostaje słaby [...]. Wiele produktów nadal jest sprzedawanych po tej samej cenie co produkty rolnictwa konwencjonalnego”. W wypadku wytworzenia wartości dodanej rolnicy często nie odnoszą z tego żadnych korzyści. „Niestety, wielu sprzedawców robi bardzo dobry interes dzięki marży na produktach ekologicznych, ale rolnicy nie zarabiają na tym wiele, ponieważ to właśnie sprzedawcy osiągają zyski z tego tytułu” – dodaje. W ramach przykładu wyjaśnia, że takie same produkty ekologiczne mogą kosztować w Bratysławie trzy razy więcej niż

w małych miastach we wschodniej części Słowacji.

Mimo powyższych wyzwań Zuzana Lehocká uważa, że Słowacy są gotowi zapłacić wyższe ceny za produkty ekologiczne, szczególnie jeżeli metody rolnictwa konwencjonalnego wywołują obawy dotyczące zdrowia (np. w związku z występowaniem dioksyn w mięsie kurcząt). Zauważa jednak, że aby rozwijać rolnictwo ekologiczne, „musimy ulepszyć końcowy etap pozyskiwania produktów ekologicznych, zwiększyć wsparcie rozwoju małych gospodarstw rodzinnych oraz kontynuować podnoszenie ogólnej wiedzy konsumentów na temat produktów ekologicznych i rolnictwa ekologicznego”.

Rola UE

Zuzana Lehocká przewiduje, że polityka rozwoju UE odegra ważną rolę w rozwijaniu rolnictwa ekologicznego na Słowacji. Zauważa, że 50% krajowej produkcji rolnej odbywa się na terenach peryferyjnych. Ponieważ obszary chronione stanowią około 23% terenu Słowacji¹, ekspert ds. produkcji roślinnej widzi szansę w połączeniu produkcji rolnej z ochroną środowiska w sposób, który będzie korzystny nie tylko dla rolników stosujących metody ekologiczne i sektora produktów ekologicznych, ale również dla ogółu mieszkańców wsi. „Konieczne jest zapewnienie wsparcia sektorowi przetwórstwa produktów organicznych i zwiększenie wydajności upraw ekologicznych przy jednoczesnym ograniczeniu oddziaływania na środowisko” – mówi. „Wymaga to podjęcia badań nad metodami zachowania różnorodności biologicznej, poprawą jakości gleby i wody oraz łagodzeniem zmiany klimatu”.

Program rozwoju obszarów wiejskich może odegrać istotną rolę we wspieraniu osiągnięcia niektórych z tych celów oraz pomóc przy wprowadzaniu do obrotu produktów ekologicznych. Jako przykład sposobu wykorzystania finansowania PROW Zuzana Lehocká przytacza projekt zarządzany przez Słowackie Stowarzyszenie na rzecz Zrównoważonego Rolnictwa, realizowany z jej udziałem w latach 2007–2009, w ramach którego zorganizowano

© EKOTREND MYJAVA COMPANY

kampanie edukacyjne i informacyjne na temat rolnictwa ekologicznego, obejmujące ulotki dla konsumentów, wytyczne techniczne, a także konferencje dla rolników oraz sesje informacyjne i pokazy w terenie dla uczniów. „Wymaga to dużo pracy, ale jest wykonalne” – mówi.

Wskazuje ona też na pozytywne skutki unijnej pomocy dla społeczności wiejskich na Słowacji w okresie przed przystąpieniem do Unii Europejskiej i po nim. „Naszą wieś położoną w zachodniej części Słowacji charakteryzuje dość wysoka stopa bezrobocia, ale dzięki pomocy UE jednemu z rolników udało się założyć gospodarstwo ekologiczne. Początkowo w gospodarstwie uprawiano tylko rośliny przeznaczone na paszę dla zwierząt, ale przy wsparciu UE właściciel mógł przekształcić starą szkołę w agroturystyczny dom gościnny oraz małe muzeum rolnictwa. Obecnie posiada konie, restaurację i organizuje obozy wypoczynkowe dla dzieci oraz różne imprezy na poziomie regionalnym. Przedsiębiorstwo zapewnia zatrudnienie kilku osobom, a dzięki wsparciu UE ożywiło całą wieś. Dobrze jest zobaczyć, jak to wszystko może zadziałać” – mówi Zuzana Lehocá.

Dobra rada

Zuzana Lehocá uważa, że trzy najlepsze rady, jakie może dać innym rolnikom, to: „Po pierwsze, zachowaj uczciwość – wobec siebie, partnerów, konsumentów, środowiska i systemu produkcji ekologicznego jako całości. Po drugie, nie bój się podejmować nowych wyzwań, podążać za nowymi trendami, wprowadzać nowych technik lub korzystać z doświadczenia innych rolników. Po trzecie, współpracuj – współpraca jest bardzo ważna na wszystkich poziomach”.

© T. HUDSON

„ Musimy ulepszyć końcowy etap pozyskiwania produktów ekologicznych, zwiększyć wsparcie na rzecz rozwoju małych gospodarstw rodzinnych oraz kontynuować podnoszenie ogólnej wiedzy konsumentów na temat produktów ekologicznych i rolnictwa ekologicznego. ”

Zuzana Lehocá

Historia produkcji wina gatunkowego w Hiszpanii

Oscar Navarro z hiszpańskiej wytwórni wina Arzuaga-Navarro prezentuje smak produkcji wina oraz powody, dla których wina Arzuaga cieszą się opinią win wysokogatunkowych. Kluczem do sukcesu jest stosowanie metod opartych na jakości na wszystkich etapach procesu produkcji wina, od gospodarowania glebą po ostateczną sprzedaż produktu.

Wytwórnia wina Bodegas Arzuaga-Navarro została założona w 1980 r. przez Don Florentina Arzuagę, po tym jak kupił on niewielką działkę w miejscowości Quintanilla de Onesimo leżącej w sercu Ribera de Duero, jednego z najslawniejszych regionów winiarskich w Hiszpanii. Wina i winnice stanowiły zasadniczy element rozwoju kulturalnego i gospodarczego Ribery, począwszy od XIII w.

Winnica Bodegas Arzuaga-Navarro po raz pierwszy sprzedała swoje wina za granicą w 1993 r., kiedy główny enolog Oscar Navarro Balbás zainicjował przedsięwzięcie, które doprowadziło do produkcji wina gatunkowego. Wytwórnia, która początkowo produkowała małe

ilości wina dostarczane do kilku restauracji, jest obecnie jednym z wiodących hiszpańskich producentów wina, a do jej klientów zaliczają się restauracje, hotele, wyspecjalizowane sklepy i osoby prywatne zarówno w Hiszpanii, jak i za granicą. Wywóz do Europy jest już stabilny, a obecnie wytwórnia ukierunkowuje swoje działania na rynki wschodzące w Bułgarii i Rumunii.

Oscar Navarro dobrze zna sztukę produkcji wina i istotne wyzwania stojące dzisiaj przed rynkiem wina. Wobec trwającego kryzysu gospodarczego, który radykalnie obniża ceny, zauważa: „Jedynym sposobem na utrzymanie wizerunku Arzuaga i utrzymanie konkurencyjności jest inwestowanie w jakość”.

Historia jakości

Poprawa jakości stanowi główny element strategii wprowadzania wina do obrotu realizowanej przez wytwórnię. Zapewnianie jakości obejmuje wszystkie etapy procesu produkcji, od sadzenia winorośli po butelkowanie wina i wprowadzanie go do obrotu, przy czym Oscar Navarro, który jest ekspertem w tej dziedzinie od ponad 15 lat, mówi: „Kluczem do jakości wina jest uzyskanie wysokiej klasy winogron”. Aby tego dokonać, w wytwórni wina Arzuaga wprowadzono nowe metody, które świadczą o tym, że jakość może być równoznaczna ze świadomością ekologiczną.

© F. ARZUAGA IPARRAGUIRRE

Uprawa winorośli przy użyciu nawozów i pestycydów bardziej przyjaznych dla środowiska wraz z wykluczeniem wszelkiego rodzaju herbicydów ma korzystny wpływ na jakość zarówno wina, jak i środowiska. Ponadto w winnicy stosuje się techniki gospodarowania glebą, które przyczyniają się do podniesienia jakości winogron, a jednocześnie do zwiększenia zawartości materii organicznej w glebie. Powyższe techniki obejmują sadzenie roślin zbożowych lub innych roślin zielnych między rzędami winorośli, aby uniknąć nadmiernego wzrostu chwastów oraz utrzymać niezbędną wilgotność gleby. Oscar Navarro wyjaśnia, że „rośliny zielne pełnią rolę katalityczną, pochłaniając nadmiar wilgoci, która w przeciwnym wypadku spowodowałaby gnienie winogron”.

Jednocześnie rośliny zielne zapewniają „tkankę roślinną o bardziej gąbczastej strukturze, która produkuje materię organiczną niezbędną dla gleby”. Kontroluje się również temperaturę na terenie uprawy ze względu na wrażliwość winorośli na zmiany pogody. Wszystkie te działania wymagają dość dużego nakładu zasobów i są raczej kosztowne, jednak „uzyskiwana wysoka jakość winogron jest warta ponoszenia dodatkowych kosztów”. Gwarantuje to przejście do następnego etapu procesu, czyli do zbioru i selekcji winogron.

Tradycyjnie zbiór winogron polegał na ich ładowaniu na samochody ciężarowe i przewożeniu do miejsca sortowania, gdzie selekcja odbywała się mechanicznie. W wyniku stosowania takiej praktyki winogrona na dnie przyczepy ulegały zmiażdżeniu, a następująca później mechaniczna selekcja nie zapewniała odpowiedniego oczyszczenia owoców z pozostałości roślinnych (liści, gałęzi itp.). W wytwórni win Arzuaga wprowadzono nową metodę polegającą na tym, że zbiór dokonuje się ręcznie do skrzynki o pojemności 15 kg, które następnie umieszcza się w samochodzie ciężarowym. Dzięki temu unika się zmiażdżenia

owoców i rozpoczęcia fermentacji podczas transportu. Skrzynki umieszcza się następnie na stołach do sortowania, gdzie ręcznie selekcjonuje się i oczyszcza najlepsze winogrona z pozostałości roślinnych, co gwarantuje, że „do kolejnego etapu, jakim jest fermentacja, wybierane są tylko najlepsze grona”.

Oscar Navarro podkreśla, że „stosowanie bardziej kosztownych, ale zapewniających wyższą jakość metod na każdym etapie procesu wytwarzania wina stanowi jedyną gwarancję otrzymania win wysokogatunkowych”. W stanowczy sposób oświadcza, że „to dzięki takim procesom opartym na jakości jedno z czerwonych win Arzuaga zostało wyróżnione podczas międzynarodowego konkursu win Vinalies Internationales (organizowanego każdego roku w Paryżu przez Związek Enologów Francji) jako najlepsze czerwone wino na świecie”.

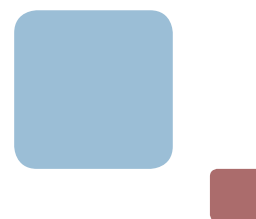
W ramach przygotowań do etapu fermentacji w wytwórni stosuje się metodę polegającą na użyciu kilku małych pras zamiast jednej dużej. Również ta metoda oddzielania gron od łodyg jest bardziej kosztowna, ale gwarantuje, że owoce zostaną umieszczone w beczce w możliwie najbardziej nienaruszonym stanie. „Każdy drobny element procesu ma znaczenie” – mówi Oscar Navarro, a najlepszym dowodem jest to, że nawet odległość dzieląca miejsca, w których odbywają się kolejne etapy procesu produkcji wina, oraz ustawienie urządzeń zostało tak zaplanowane, aby ograniczyć do minimum transport rurami lub w inny sposób mogący spowodować uszkodzenie winogron.

Po przesortowaniu winogrona są umieszczane w beczkach do fermentacji. Oscar Navarro zwraca uwagę na znaczenie rodzaju beczek używanych do tego. „Nie wszystkie beczki mają takie same właściwości” – twierdzi; po czym dodaje: „Beczki francuskie są wyższej jakości niż beczki amerykańskie”. Przedsiębiorstwo posiada obecnie 3600 beczek, z czego

65% pochodzi z Francji. Winami najwyższej jakości są te przechowywane w beczkach francuskich.

Jednak „nie możemy być pewni doskonałości naszego wina, dopóki nie zostanie ono rozlane do butelek”. Bardzo ważnym czynnikiem utrzymania najlepszych warunków do dalszego dojrzewania wina po butelkowaniu jest jakość korka. Aby ją zapewnić, „wymagamy zaświadczeń dotyczących metod uprawy i ewentualnych chorób drzew, z których pochodzi korek, oraz przeprowadzamy niezależne badania fizykochemiczne w celu uzyskania pewności, że korek nie zawiera żadnej substancji, która mogłaby w jakikolwiek sposób wpłynąć na jakość wina”.

Dopiero na końcowym etapie produkcji wina, a mianowicie na etapie wprowadzania do obrotu, stosowanie metod opartych na jakości zostaje ukoronowane przez połączenie sztuki i projektu, niepowtarzalnie skomponowanych w przypadku win Arzuaga. Etykiety są projektowane przez członkinię rodziny Arzuaga – uznaną projektantkę mody. Cechujące się zawsze doskonałą jakością, ale w zgodzie z tradycyjnym wizerunkiem przywołującym przeszłość „etykiety win Arzuaga reprezentują ważny moment w historii produkcji wina w Hiszpanii”. W wyniku przełamania tradycji i dzięki inspiracji innowacyjnymi strategiami wprowadzania do obrotu – najnowsza etykieta przedstawia postać w ciemnym ubraniu, która wydaje się opadać powolnym ruchem jak kropla czerwonego wina, która zaraz wpadnie do pięknego kieliszka.

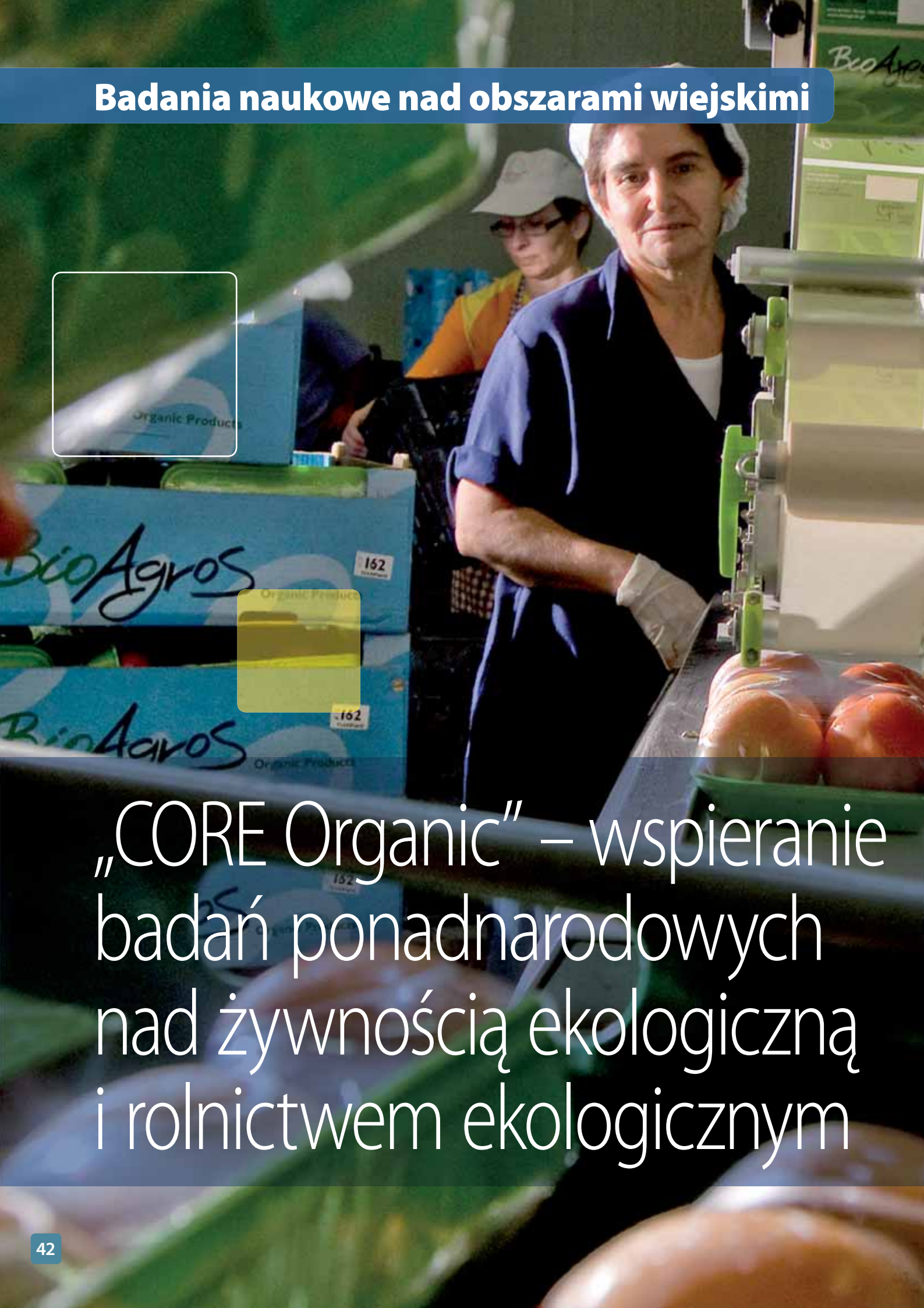

„ Stosowanie bardziej kosztownych, ale zapewniających wyższą jakość metod na każdym etapie procesu wytwarzania wina stanowi jedyną gwarancję otrzymania win wysokogatunkowych. „

Oscar Navarro Balbás

© UNIA EUROPEJSKA, 1995–2011

„CORE Organic” – wspieranie badań ponadnarodowych nad żywnością ekologiczną i rolnictwem ekologicznym

W ciągu ostatniej dekady nastąpił szybki rozwój sektora ekologicznej żywności i rolnictwa ekologicznego.

Głównym celem inicjatywy „CORE Organic” była poprawa koordynacji i współpracy w dziedzinie badań nad żywnością ekologiczną i rolnictwem ekologicznym w krajach partnerskich.

Rolnictwo ekologiczne umożliwia podjęcie wielu wyzwań i osiągnięcie wielu celów europejskiej polityki rolnej. Najważniejsze z nich odnoszą się do zrównoważonej produkcji żywności wysokiej jakości i bezpieczeństwa żywności przez ograniczenie szkodliwego wpływu na środowisko, poprawę efektywnego użytkowania zasobów oraz wspieranie funkcji przyrody i ekosystemu. Rolnictwo ekologiczne odgrywa również ważną rolę w przystosowaniu się do zmiany klimatu i zapewnianiu dobrostanu zwierząt. Wszystkie powyższe elementy wnoszą wkład w działalność gospodarczą na obszarach wiejskich i ich żywotność.

Ze względu na szybki rozwój rynku produktów ekologicznych w Europie nadzór ma znaczenie ma wspieranie sektora poprzez skoordynowaną działalność badawczą wysokiej jakości. Jej rezultatem powinny być odpowiednie nowe technologie i innowacyjne rozwiązania, które pozwolą zwiększyć różnicowanie produktów i podnieść ich jakość. Dostosowanie do odpowiednich działań prawodawstwa europejskiego oraz innowacyjne strategie wprowadzania do obrotu i promocji przyczynią się do dalszego rozszerzenia rynku produktów ekologicznych.

W wyniku przyjęcia w 2004 r. europejskiego planu działań na rzecz żywności ekologicznej i rolnictwa ekologicznego badania w tym zakresie zostały włączone do programu politycznego jako jedno z wyraźnie wymienionych działań. Utworzono platformę technologiczną TP Organics, aby wspierać badania w sektorze ekologicznym. W grudniu 2009 r. TP Organics opublikowała program badań strategicznych określający ramy średniookresowe, a w grudniu 2010 r. zakończyła wdrażanie planu działań dotyczącego możliwie najbardziej skutecznych sposobów przygotowywania i przeprowadzania

proponowanych badań oraz realizacji powiązanych działań następczych.

Projekt „CORE Organic” (Koordynacja europejskich ponadnarodowych badań nad ekologiczną żywnością i rolnictwem ekologicznym) stanowił wcześniej partnerstwo europejskie, które zajmowało się wsparciem i koordynacją badań ponadnarodowych nad żywnością ekologiczną i rolnictwem ekologicznym. Celem partnerstwa była realizacja trzyletnich działań koordynacyjnych w ramach projektu ERA-NET szóstego programu ramowego Komisji Europejskiej, a w jego skład wchodziło 13 instytucji finansujących z 11 państw (Austrii, Danii, Finlandii, Francji, Niemiec, Norwegii, Szwajcarii, Szwecji, Zjednoczonego Królestwa i Włoch). Partnerstwo zostało ustanowione w 2004 r. i zakończyło działalność w 2008 r., a funkcję koordynującą pełniło Międzynarodowe Centrum Badań Systemów opartych na Żywności Ekologicznej (ICROFS) w Danii.

Głównym celem inicjatywy „CORE Organic” była poprawa koordynacji i współpracy w dziedzinie badań nad żywnością ekologiczną i rolnictwem ekologicznym w krajach partnerskich. Inicjatywa obejmowała zadanie uporządkowania nagromadzonych ogromnych ilości informacji i materiałów oraz ustanowienie wspólnego programu badawczego.

Jednym z głównych działań w ramach „CORE Organic” było ustanowienie fundacji na rzecz koordynacji i współpracy w obszarze badań w Europie. Utworzono kompleksową, otwartą bazę danych Organic Eprints (<http://www.orgprints.org/>), aby zapewnić przystępny i ustrukturyzowany punkt informacyjny. Jednocześnie na wspólnym portalu zestawiono informacje na temat programów, projektów i obiektów badawczych w dziedzinie ekologicznej żywności i rolnictwa ekologicznego w 11 krajach partnerskich. Oba narzędzia wraz z innymi instrumentami rozpowszechniania informacji w ramach projektu (takimi jak strony internetowe, biuletyny informacyjne i imprezy) odegrały ważną rolę w ułatwianiu wymiany najlepszych praktyk w dziedzinie badań nad rozwiązaniami ekologicznymi i rolnictwem ekologicznym oraz wspólnego korzystania z obiektów badawczych. Przyczyniło się to do osiągnięcia większej skuteczności i mniejszej fragmentaryzacji europejskiej działalności badawczej.

Inicjatywa miała również na celu udostępnianie i opracowanie najlepszych praktyk w zakresie oceny badań nad rozwiązaniami ekologicznymi. Cel ten został osiągnięty przez dokonanie przeglądu metod i kryteriów oceny, zgłaszanie i monitorowanie praktyk w krajach partnerskich oraz ustanowienie wspólnego poziomu

Wielu konsumentów jest gotowych płacić wyższe ceny za żywność ekologiczną produkowaną zgodnie z wyższymi normami etycznymi, pod warunkiem że będą odpowiednio informowani o szczególnych właściwościach tej żywności.

Katrin Zander i Ulrich Hamm,
Wydział Rolnictwa Ekologicznego, Uniwersytet w Kassel, Niemcy

odniesienia do oceny wniosków, które złożono w odpowiedzi na pierwsze zaproszenie do składania wniosków w ramach „CORE Organic”. Po raz pierwszy sporządzono również wykaz podmiotów oceniających i listę wysokiej rangi ekspertów.

Ostatnie działanie „CORE Organic” polegało na określeniu przyszłych priorytetów w obszarze badań, które można by następnie zrealizować w ramach procedur i programów finansowania. Trzy z siedmiu priorytetowych tematów badawczych zostało włączonych do pierwszego pilotażowego zaproszenia do składania wniosków ogłoszonego w 2007 r.

Tematy te obejmowały:

- kontrolowanie chorób i pasożytów zwierząt, w tym terapie zapobiegawcze i poprawiające stan zdrowia mające na celu ograniczenie stosowania antybiotyków;
- jakość żywności ekologicznej – zdrowie i bezpieczeństwo;
- innowacyjne strategie wprowadzania do obrotu, określenie skutecznych metod wprowadzania do obrotu i rynków lokalnych.

W wyniku pilotażowego zaproszenia do składania wniosków wyłoniono osiem ponadnarodowych projektów badawczych o łącznej wartości 8,3 mln euro.

Wybrano następujące projekty, które były realizowane przez okres trzech lat:

- AGTEC-Org: metody podnoszenia jakości pszenicy ekologicznej (ang. *Methods to improve quality in organic wheat*);
- ANIPLAN: planowanie na rzecz poprawy zdrowia i dobrostanu zwierząt (ang. *Planning for better animal health and welfare*);
- COREPIG: narzędzie zapobiegania chorobom i pasożytom w ekologicznej hodowli trzody chlewnej (ang. *A tool to prevent diseases and parasites in organic pig herds*);
- FCP: jak informować o wartościach etycznych (ang. *How to communicate ethical values*);
- iPOPY: innowacyjne zamówienia publiczne na żywność ekologiczną dla młodzieży (ang. *Innovative public organic food procurement for youth*);
- PathORGANIC: ocena i zmniejszanie ryzyka zakażenia czynnikami chorobotwórczymi warzyw ekologicznych (ang. *Assessing and Reducing Risks of Pathogen Contamination in Organic Vegetables*);
- PHYTOMILK: co sprawia, że mleko ekologiczne jest zdrowe? (ang. *What makes organic milk healthy?*);
- QACCP: jak zapewnić bezpieczeństwo, zdrowie i właściwości sensoryczne produktów ekologicznych (ang. *How to assure safety, health and sensory qualities of organic products*).

Po zakończeniu działań w ramach „CORE Organic” ERA-NET w 2007 r. partnerzy rozszerzyli swoją sieć i doprowadzili do opracowania „CORE Organic II” (drugiej inicjatywy ERA-NET). „CORE Organic II” obejmuje trzyletni okres współpracy między 27 partnerami w 22 krajach, który rozpoczął się w marcu 2010 r. W ramach inicjatywy wykorzystywane są wyniki pierwszego projektu „CORE Organic” poprzez promowanie skutecznych i zrównoważonych badań ponadnarodowych. Podobnie jak w przypadku poprzedniej inicjatywy cel polega na określeniu wspólnych priorytetów badawczych dla sektora ekologicznego, w przypadku których podejście ponadnarodowe zapewni wartość dodaną, na ogłoszeniu przynajmniej dwóch ponadnarodowych zaproszeń do składania wniosków dotyczących projektów badawczych, a także na przeanalizowaniu modeli stałego finansowania badań ponadnarodowych, które mogą pomóc w utrzymaniu i kontynuowaniu korzyści związanych z inicjatywą poza ERA-NET.

Przewidziane rezultaty „CORE Organic II” obejmują mocną i trwałą sieć instytucji finansowych, wszystkie elementy służące skutecznej kontynuacji współpracy, serię trwających projektów badawczych oraz plan dotyczący wspierania działań w zakresie rozpowszechniania informacji.

Realizacja „CORE Organic” i „CORE Organic II” przyczynia się do ugruntowania wiodącej pozycji i wybitnych osiągnięć Europy na polu badań nad rozwiązaniami ekologicznymi, wzmacniając europejski obszar badań nad rolnictwem ekologicznym, jak również sprzyjając zwiększonej skuteczności i komplementarności inicjatyw dotyczących badań nad rozwiązaniami ekologicznymi oraz zwiększeniu wpływu działalności badawczej na rozwój europejskiego sektora ekologicznego. Dzięki ustaleniu wspólnych priorytetów w zakresie tematów badawczych sektor europejski może się lepiej przygotować do zmian zachodzących na rynku żywności ekologicznej oraz skuteczniej odpowiadać na popyt konsumpcyjny i presję polityczną. Będzie to miało znaczący pozytywny wpływ na zrównoważony rozwój produkcji żywności oraz ogólną konkurencyjność rolnictwa europejskiego.

Więcej informacji można znaleźć na stronach internetowych:

www.coreorganic.org

www.coreorganic2.org

CERTCOST – poszukiwanie sposobów poprawy europejskiego systemu certyfikacji ekologicznej

Ze względu na rosnący rynek produktów ekologicznych w ramach CERTCOST analizuje się mechanizm dezorientacji i dodatkowych kosztów związanych z sektorem ekologicznym oraz w jaki sposób konsumenci i producenci mogą ich uniknąć.

CERTCOST jest europejskim projektem badawczym wspieranym przez Komisję Europejską w ramach siódmego programu ramowego. Projekt obejmuje okres trzech lat od września 2008 r. do sierpnia 2011 r. i ma na celu

przeprowadzenie ekonomicznych analiz systemów certyfikacji ekologicznej żywności i rolnictwa ekologicznego. W projekcie uczestniczy dziesięć instytucji – osiem z sektora badań i dwie z sektora certyfikacji – pochodzących

z siedmiu krajów: Niemiec, Włoch, Turcji, Szwajcarii, Danii, Czech i Wielkiej Brytanii.

Podstawowym bodźcem dla CERTCOST jest rosnąca potrzeba podniesienia poziomu konkurencyjności europejskiego sektora

© T. HUDSON

żywności ekologicznej poprzez ograniczenie przypadków niezgodności, co z kolei zwiększy zaufanie konsumentów. Sektor ekologiczny stoi jednak przed różnymi wyzwaniami związanymi z systemami certyfikacji. Istnieje szereg konkurencyjnych znaków i logo, które uwzględniają nie tylko różne normy prywatne i publiczne, ale również część przepisów europejskich, które trzeba interpretować i przyswajać. Różnorodność ta odzwierciedla szczególne warunki krajowych lub regionalnych podmiotów sektora ekologicznego, które również mogą prowadzić do dezorientacji zarówno konsumentów, jak i producentów, a w ostatnim czasie prowadzą do powstania różnego rodzaju kosztów.

Głównym celem projektu jest sformułowanie zaleceń opartych na – uzyskanej w ramach badań – wiedzy na temat sposobów poprawy systemu certyfikacji żywności ekologicznej pod względem skuteczności, przejrzystości i opłacalności. Projekt CERTCOST obejmuje w szczególności badanie różnych istniejących systemów certyfikacji i ich wpływu na rynek wewnętrzny towarów ekologicznych. Dzięki połączeniu doświadczenia i wiedzy badaczy oraz małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) projekt ma prowadzić do osiągnięcia następujących celów:

- dostarczenie podstawowych informacji na temat systemów certyfikacji ekologicznej;
- przeanalizowanie wdrożenia systemów certyfikacji ekologicznej oraz dokonanie oceny wszystkich odpowiednich wydatków i kosztów transakcji;
- zbadanie głównych korzyści, jakie zapewniają konsumentom systemy certyfikacji;
- opracowanie i wdrożenie modeli ekonomicznych mających na celu ulepszenie systemów certyfikacji opartych na ryzyku oraz umożliwienie powiązania kosztów systemów certyfikacji z osiąganymi korzyściami;
- opracowanie zaleceń na podstawie badań różnych grup zainteresowanych stron;

- uwzględnienie opinii zainteresowanych stron przy realizacji projektu oraz udostępnienie tym stronom uzyskanych wyników i podanie ich do wiadomości publicznej.

Dotychczasowe osiągnięcia i działania

Rozpoczął się trzeci, ostatni rok realizacji CERTCOST. Mimo że większość wyników zostanie udostępniona zainteresowanym stronom po zakończeniu projektu, wiele działań już przyniosło widoczne rezultaty.

W ramach projektu opracowano bazę danych (<http://www.organicrules.org/>), która zawiera informacje na temat wszystkich podmiotów łańcucha certyfikacji

„ Naszym celem jest znalezienie sposobu ulepszenia europejskiego systemu certyfikacji przez uzyskanie większej wiedzy na jego temat, na przykład dzięki zbadaniu, jakie ma on znaczenie dla konsumentów. ”

Dr Stephan Dabbert,
koordynator projektu i profesor na Uniwersytecie w Hohenheim

ekologicznej w 19 państwach UE i w krajach stowarzyszonych. W bazie danych umieszczono numery i nazwy zaangażowanych organów i podmiotów prywatnych, a także logo ekologiczne każdego kraju, aby stworzyć ogólnodostępną bazę danych przyjazną dla użytkownika oraz zapewnić łatwy dostęp do informacji na temat podmiotów zajmujących się ustanawianiem norm i systemami certyfikacji na poziomie europejskim – to z kolei zwiększy przejrzystość europejskiego systemu certyfikacji.

Ponadto do marca 2010 r. w ramach CERTCOST opublikowano również trzy sprawozdania dotyczące różnych obszarów projektu, tj. na temat pierwszego spotkania zainteresowanych stron zorganizowanego w listopadzie 2008 r., ekonomicznych koncepcji certyfikacji ekologicznej (ang. Economic Concepts of Organic Certification, 2009) oraz wpływu europejskich ram regulacyjnych i ich wdrażania na systemy certyfikacji i kontroli produktów ekologicznych w UE (ang. European Regulatory Framework and its Implementation in Influencing Organic

Inspection and Certification Systems, 2010). Grupa głównych zainteresowanych stron zaangażowanych w opracowanie powyższych sprawozdań obejmowała przedstawicieli organizacji rolników, jednostki certyfikujące i organy kontroli, organy rządowe, Komisję Europejską, przedsiębiorców prowadzących działalność przetwórczą i handlową oraz prywatnych ekspertów – wszyscy uczestniczyli w konstruktywnym dialogu, począwszy od uruchomienia CERTCOST.

W sprawozdaniach przeanalizowano i przedstawiono racjonalne przesłanki ekonomiczne przemawiające za certyfikacją oraz najważniejsze przepisy europejskie i międzynarodowe, stanowiące odpowiednio ramy certyfikacji ekologicznej. Na podstawie streszczeń dostępnej literatury opracowano teoretyczne ramy certyfikacji ekologicznej oraz dokonano klasyfikacji odpowiednich kosztów transakcji powiązanych z produkcją ekologicznych produktów żywnościowych i handlem nimi.

Z badań CERTCOST wynika, że system kontroli produktów ekologicznych można ulepszyć, ukierunkowując go na potrzebę dalszej harmonizacji nadzoru egzekwowania przepisów przez organy kontroli oraz rozważając, w jaki sposób, w ramach systemu kontroli i certyfikacji, można wspierać podmioty gospodarcze odpowiedzialne za dalszy rozwój systemów dotyczących produktów ekologicznych.

Projekt był również prezentowany podczas targów, seminariów i przy okazji współpracy w zakresie organizacji innych wydarzeń. Dalsze wyniki projektu CERTCOST zostaną przedstawione we wrześniu 2011 r. podczas dwudniowych warsztatów dla zainteresowanych stron, które odbędą się w ramach Światowego Kongresu Ekologicznego w Korei organizowanego przez ISOFAR-IFOAM (Międzynarodowe Towarzystwo Badań Rolnictwa Ekologicznego i Międzynarodową Federację Rolnictwa Ekologicznego).

Więcej informacji można znaleźć na stronie internetowej www.certcost.org

Opinie na temat jakości produktów rolnych

Popyt konsumpcyjny na produkty rolne wysokiej jakości rośnie, ale producenci muszą zrozumieć złożoność zachowań konsumentów oraz potrzebę dostarczania jasnych informacji.

Jeżeli chodzi o żywność trafiającą na stoły, coraz więcej konsumentów ma dokładne pojęcie o tym, co jest dobre zarówno dla nich, jak i dla środowiska. Badania nad zachowaniem konsumentów pokazują, że preferują oni zdrową, bezpieczną żywność wyprodukowaną w zrównoważony sposób.

Przy zakupie żywności czynniki te mogą przeważać nad ceną. Petri Koskela, odpowiedzialny za kwestie jakości żywności w Ministerstwie Rolnictwa w Finlandii, stwierdza, że dla fińskich konsumentów ważniejszy od ceny jest smak żywności i jej walory zdrowotne. „Konsumenty są coraz bardziej zainteresowani jakością i chcą więcej produktów wysokiej jakości” – mówi.

Zapotrzebowanie na zapewnienie jakości odzwierciedla złożoność produkcji środków spożywczych. Długi łańcuch dostaw powoduje obecnie rozdzielenie etapu produkcji środków spożywczych od etapu ich konsumpcji. Czasem żywność i pasze są przewożone przez kilka różnych krajów, zanim produkt końcowy trafi na półki w supermarkecie. Trudne może okazać się uzyskanie informacji dotyczących etapów pośrednich, tj. na temat tego, co rzeczywiście dzieje się w zakładach przetwórczych. Konsumenty chcą jednak wiedzieć, w jakim stopniu mogą ufać produktowi końcowemu, jeżeli nie są do końca pewni, skąd pochodzi.

Kwestia zaufania staje się nadrzędna, jeżeli przerwany zostaje łańcuch dostaw, jak miało to ostatnio miejsce w Niemczech, gdzie pasza została skażona dioksynami z produkcji biodiesla, wywołując obawy co do bezpieczeństwa

jaj i mięsa. Strach przed skażoną żywnością ma zły wpływ na zaufanie konsumentów i funkcjonowanie gospodarek wiejskich oraz skupia uwagę na podejrzanych aspektach produkcji żywności.

Obawy konsumentów

W odpowiedzi na pytanie o przyczyny niepokoju związane z żywnością konsumenci wymieniają różnego rodzaju obawy. Przeważają wątpliwości związane ze zdrowiem, szczególnie w odniesieniu do określonych produktów żywnościowych, które w przeszłości stanowiły zagrożenie. Petri Koskela zauważa, że np. w wypadku wołowiny 34% fińskich konsumentów stawia na pierwszym miejscu zdrowie, a na dalszym miejscu cenę, chociaż cena przeważa w przypadku innych produktów.

Regularne badania przeprowadzane przez brytyjską Agencję Norm Żywnościowych (ang. Food Standards Agency, FSA) również wskazują na znaczenie przypisywane przez konsumentów kwestii zdrowia i bezpieczeństwa, co musi zostać uwzględnione przez producentów. Około dwóch trzecich brytyjskich konsumentów ma poważne obawy dotyczące bezpieczeństwa żywności, przy czym najczęściej wymieniane są: zatrucie żywnością, zawartość soli, cukru i tłuszczu w żywności oraz stosowanie dodatków.

Konsumenty chcą mieć również pewność w kwestiach etycznych i środowiskowych. Badanie FSA¹ wykazało, że w kategorii głównych czynników dobrostan zwierząt plasuje się na tym samym miejscu co ceny żywności. Zaraz za powyższymi

pozycjami znajdują się obawy związane z marnotrawieniem żywności, stosowaniem pestycydów, paszą podawaną zwierzętom oraz odległościami, jakie przemierza transportowana żywność. Jak twierdzi Petri Koskela, w Finlandii bezpieczeństwo żywności i dobrostan zwierząt są zwykle po zdrowiu na drugim i trzecim miejscu wśród najważniejszych czynników. Do innych czynników, którym fińscy producenci i dostawcy nadają priorytetowe znaczenie, jako powiązanych z jakością żywności, należą lokalna produkcja, poszanowanie środowiska oraz produkcja zgodna z prawami pracowników.

Opcje przy zakupie

Stając przed trudnym zadaniem zakupu żywności spełniającej powyższe kryteria, konsumenci mają do wyboru trzy główne opcje: mogą zaufać marce, pojęciu żywności ekologicznej lub określonemu znakowi zapewniającemu jakość.

Producenci popierają systemy oznakowania, ponieważ umożliwiają im wykazanie jakości ich produktów. Dobrze rozwinięte są systemy znakowania UE, obejmujące takie oznaczenia, jak chroniona nazwa pochodzenia (CHNP), chronione oznaczenie geograficzne (CHOG) oraz gwarantowana tradycyjna specjalność (GTS), a także nowe unijne logo ekologiczne, oprócz licznych systemów stosowanych na poziomie krajowym, sektorowym lub przez poszczególnych producentów.

Producenci muszą jednak uważać, aby systemy oznakowania nie stały się zbyt skomplikowane. Petri Koskela zauważa, że przynajmniej w Finlandii zaufanie do

¹ FSA Quarterly Public Attitudes Tracker, grudzień 2009.

© T. HUDSON

marek jest obecnie ważniejsze w odniesieniu do przekazywania informacji o jakości żywności. „Fińscy konsumenci potrafią odczytać znaki UE umieszczone na produktach, jednak są one stosunkowo nowe, a w Finlandii mamy własne znaki. Stosowanych jest naprawdę wiele oznakowań, a nie wszyscy konsumenci potrafią je wszystkie odczytać” – mówi.

Europejska Organizacja Konsumentów z siedzibą w Brukseli (fr. Bureau Européen des Unions de Consommateurs – BEUC) uważa, że zbyt duża liczba stosowanych znaków stwarza problem. Rzeczniczka prasowa BEUC mówi, że „europejscy konsumenci zwracają coraz większą uwagę na jakość, dobrostan zwierząt oraz czynniki środowiskowe i społeczne, ale nie zawsze są w stanie znaleźć odpowiednie informacje na produktach. Szybko rośnie liczba znaków jakości, ale nie zawsze są one sprawdzone. W większości przypadków oznakowanie nie pomaga konsumentom, a BEUC jest sceptycznie nastawione do tego, czy stosowanie znaków jakości jest zawsze uzasadnione”.

BEUC podejrzewa również, że niektórzy producenci stosują oznakowanie w niewłaściwy sposób. „Strategie dystrybutorów są czasem dziwne, ponieważ nakładają oni wyższe marże na produkty tylko po to, aby przekonać

ludzi, że dany produkt jest lepszej jakości” – mówi rzeczniczka prasowa BEUC.

Dr Susanne Padel, główna badaczka brytyjskiego Centrum Badań Ekologicznych (ang. Organic Research Centre) zajmująca się zagadnieniami społeczno-ekonomicznymi, twierdzi, że konieczne jest przeprowadzenie większej liczby badań na temat rozumienia oznakowań przez konsumentów. Wykazano, że 8% populacji rozpoznaje system CHNP/CHOG oraz że procent ten odpowiada udziałowi tych produktów w rynku. Przedstawiciele sektora spożywczego „nie mogą być pewni, że znaki te są powszechnie rozumiane” – zauważa badaczka. „Wbrew opinii panującej wśród producentów nie są one aż tak powszechnie akceptowane przez konsumentów” – dodaje.

Zaufanie do rolnictwa ekologicznego

Wydaje się, że konsumentom łatwiej jest mieć zaufanie do szerszych pojęć dotyczących produkcji żywności, niż zrozumieć dużą liczbę specjalnych znaków. Powyższa tendencja jest najbardziej widoczna w przypadku żywności ekologicznej.

Antje Kelling, koordynatorka polityki w brukselskim biurze Grupy Europejskiej

Międzynarodowej Federacji Rolnictwa Ekologicznego, mówi, że w przypadku żywności ekologicznej „należy myśleć systemowo”. Decydując się na zakup produktów ekologicznych, konsumenci mają na względzie różne obawy, ale wybierają tę żywność, ponieważ uważają, że zasadniczo gwarantuje ona wyższy poziom jakości niż żywność nieekologiczna. „Przykładowo, jeżeli osoby te troszczą się o dobrostan zwierząt, logo ekologiczne będzie dla nich krótszą drogą do tego celu” – mówi Antje Koelling.

Zauważa, że ogólnie za rolnictwem ekologicznym przemawia serce i rozum konsumenta. Nie trzeba już wielkich kampanii, aby przekonać ludzi o potrzebie prowadzenia bardziej zrównoważonej produkcji żywności. Wśród konsumentów coraz częściej występuje tendencja do wybierania żywności, która jest wyraźnie zdrowsza i mniej szkodliwa dla środowiska. „Nie przewiduję już gwałtownych zmian – raczej stopniowy wzrost uznania dla żywności organicznej” – mówi Antje Koelling. Dodaje, że chociaż znaki jakości potrafią być mylące, zasadniczo „mogą być naprawdę użyteczne”, ponieważ dzięki nim konsumenci stają się z czasem bardziej wymagający przy zakupie żywności.

Nieprzewidywalne zachowanie

Mimo że rośnie popyt na żywność wysokiej jakości, przewidywanie zachowań konsumentów może jednak sprawiać trudności. Specjaliści są zgodni co do tego, że konsumenci nie zawsze robią to, co mówią.

W przypadku żywności ekologicznej konsumenci np. „wyrażają preferencje (podczas sondaży), a następnie nie dokonują odpowiedniego wyboru” – mówi dr Padel. Petri Koskela zauważa, iż w Finlandii konsumenci „zawsze mówią, że troszczą się o bezpieczeństwo i dobrostan zwierząt i są skłonni do zakupu produktów ekologicznych, ale kiedy wychodzą ze sklepu, widać, że nie kupili produktów ekologicznych”.

Preferencje jakościowe konsumentów są różne dla poszczególnych krajów i produktów. Konsumenci często mówią, że preferują produkty lokalne lub są bardziej skłonni kupować produkty ekologiczne lub produkty ze znakiem jakości, jeśli chodzi o produkty żywnościowe, które były przedmiotem obaw o bezpieczeństwo, takie jak jaja lub mięso. Inni konsumenci kupią żywność organiczną, jeżeli będzie ona łatwo dostępna, ale „dla wygody wybiorą produkty nieekologiczne” – mówi dr Padel.

Przeprowadzono badania preferencji konsumentów dotyczące produktów żywnościowych wysokiej jakości pod kątem zakupu żywności ekologicznej. Z badań dr Susanne Padel i jej kolegów wynika, że największe rynki żywności organicznej w Europie znajdują się w największych krajach: w Niemczech, Wielkiej Brytanii, we Francji i Włoszech, przy czym Niemcy wyraźnie zajmują czołową pozycję. Największe wydatki na produkty ekologiczne w przeliczeniu na osobę odnotowano jednak w Danii, Austrii, Szwajcarii i Szwecji. W większości państw UE udział żywności organicznej w rynku wynosi 2–5%.

Jedną z przeszkód w rozwoju rynków żywności wysokiej jakości wiąże się z możliwym istnieniem limitu, gdy chodzi

o dodatkową kwotę, jaką konsumenci są skłonni zapłacić za odpowiednik danego rodzaju żywności charakteryzujący się wysoką jakością w porównaniu ze zwykłym poziomem jakości. Dr Padel stwierdza, że dodatkowa kwota „jest różna dla poszczególnych produktów, ale przeciętnie wynosi około 20%; po przekroczeniu 20% zmniejsza się gotowość do zakupu”.

Wydaje się jednak, że gotowość do zapłacenia nieco większej kwoty dotyczy coraz liczniejszej grupy konsumentów. Mogą występować pewne przedwczesne sygnały i tendencje wsteczne, ale popyt konsumpcyjny na żywność wysokiej jakości pozostaje znaczącym czynnikiem w zmianie kierunku rozwoju rolnictwa europejskiego.

Przydatne linki

- Ministerstwo Rolnictwa i Leśnictwa, Finlandia – <http://www.mmm.fi/en/index/frontpage.html>
- Brytyjska Agencja Norm Żywnościowych – <http://www.food.gov.uk>
- Europejska Organizacja Konsumentów – <http://www.beuc.eu>
- Grupa Europejska Międzynarodowej Federacji Rolnictwa Ekologicznego – <http://www.ifoam-eu.org>

© UNIA EUROPEJSKA, 1995–2011

on-line

**Strona internetowa
Europejskiej Sieci na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich**

<http://enr2d.ec.europa.eu>

Urząd Publikacji

ISSN 1831-5372

9 771831 537003